

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี ที่เกี่ยวข้องกับปัญหาการทารุณกรรมสัตว์ ซึ่งกระทำโดยกลุ่มบุคคลหรือนิติบุคคล

ในการที่จะสามารถทำความเข้าใจถึงแนวคิด ทฤษฎี ตลอดจนหลักการต่างๆ ที่ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับเรื่องของปัญหาการทารุณกรรมสัตว์ซึ่งกระทำโดยกลุ่มบุคคลหรือนิติบุคคลนั้น จำเป็นจะต้องได้รับทราบถึงเนื้อหาข้อมูลต่างๆ ที่เป็นพื้นฐานในส่วนที่เกี่ยวกับปัญหาการทารุณกรรมสัตว์ซึ่งกระทำโดยกลุ่มบุคคลหรือนิติบุคคล อาทิ ความหมาย ความสำคัญ สถานภาพ พฤติกรรม ความรับผิดชอบ ตลอดจนถึงสถานการณ์การทารุณสัตว์ที่เกิดขึ้นมาจากการกระทำของกลุ่มบุคคลหรือนิติบุคคลในประเทศไทย อันจะทำให้สามารถที่จะทำความเข้าใจเรื่องราวในประเด็นปัญหาการทารุณกรรมสัตว์ซึ่งกระทำโดยกลุ่มบุคคลหรือนิติบุคคลได้อย่างถ่องแท้ในที่สุด

2.1 ทฤษฎีเกี่ยวกับความรับผิดชอบและโทษในทางอาญา

2.1.1 ทฤษฎีเกี่ยวกับความรับผิดชอบในทางอาญา

2.1.1.1 หลักการพิจารณาการกำหนดความผิดในทางอาญา

ในการที่จะพิจารณาว่าการกระทำอย่างใดควรที่จะกำหนดให้เป็นความผิดในทางอาญาหรือไม่นั้น มีนักกฎหมายท่านหนึ่งได้แก่ เฮอร์เบิร์ต แอล แพ็กเกอร์ (Herbert L. Packer) ได้อธิบายถึงหลักการในการพิจารณาเรื่องดังกล่าวไว้ในหนังสือที่ชื่อ “The Limits of the Criminal Sanction” โดยได้มีการวางหลักการในการพิจารณาว่าการกระทำอย่างใดควรที่จะกำหนดให้เป็นความผิดในทางอาญาหรือไม่ไว้ ดังต่อไปนี้¹

¹ Herbert L. Packer The Limits of the Criminal Sanction. California:Stanford University Press, 1968. page 296 อ้างใน ดร. เกียรติจักร วัฒนสวัสดิ์. (2551). *คำอธิบายกฎหมายอาญา ภาค 1* (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ: สำนักอบรม เนติบัณฑิตยสภา. หน้า 3.

- 1) การกระทำนั้นเป็นที่เห็นได้ชัดในหมู่คนส่วนมากกว่า เป็นการกระทำที่กระทบกระเทือนต่อสังคมนั้น และหมู่ชนส่วนมากในสังคมนั้นก็ไม่ได้ให้อภัยแก่การกระทำดังกล่าว
- 2) ถ้าการกระทำดังกล่าวถือเป็นความผิดในทางอาญาแล้ว จะไม่ขัดแย้งต่อวัตถุประสงค์แห่งการลงโทษประการต่างๆ
- 3) ในการปราบปรามการกระทำเช่นนั้น จะไม่มีผลให้เป็นการลดการกระทำที่สังคมเห็นว่าถูกต้องให้น้อยลงไป
- 4) หากเป็นความผิดในทางอาญาแล้ว จะมีการใช้บังคับกฎหมายอย่างเสมอภาคและเท่าเทียม
- 5) การใช้กระบวนการยุติธรรมทางอาญากับการกระทำดังกล่าวนั้น ย่อมจะไม่มีผลในการที่จะก่อให้เกิดการใช้กระบวนการนั้นอย่างเกินขีดความสามารถทั้งในด้านคุณภาพและปริมาณ
- 6) ไม่มีมาตรการควบคุมอย่างสมเหตุสมผลอื่นๆแล้ว นอกจากการใช้กฎหมายอาญากับกรณีดังกล่าวที่เกิดขึ้น

2.1.1.2 วัตถุประสงค์ของการบัญญัติกฎหมายอาญา

ในเรื่องดังกล่าวนี้ ศาสตราจารย์ ไนเจล วอล์กเกอร์ (Nigel Walker) ได้อธิบายถึงวัตถุประสงค์ของการบัญญัติกฎหมายอาญาไว้ว่า การบัญญัติกฎหมายอาญานั้นจะต้องทำให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์ 6 ประการด้วยกัน ดังต่อไปนี้²

- 1) เพื่อคุ้มครองและป้องกันตัวของบุคคลจากการกระทำโดยเจตนาอันเป็นการโหดเหี้ยมทารุณหรือการประกอบกรรมทางเพศ ด้วยวิธีการอันไม่พึงประสงค์ต่างๆ คุ้มครองตัวบุคคลจากภัยบางประการอันเกิดจากการกระทำโดยไม่เจตนา คุ้มครองป้องกันกลุ่มบุคคลที่อาจถูกชักจูงให้หลงผิดได้โดยง่ายจากการทำร้าย กดขี่ หรือขูดรีดอันเกิดแก่บุคคลหรือทรัพย์สินของบุคคลดังกล่าว
- 2) เพื่อคุ้มครองและป้องกันในส่วนของสภาวะทางจิตใจของสมาชิกในสังคมนั้นๆ ให้รอดพ้นจากความกระทบกระเทือนจากการกระทำที่ถึงแม้ว่าจะเป็นเรื่องส่วนตัวของบุคคล และยินยอมต่อการกระทำนั้นๆก็ตาม หากแต่ถือว่าเป็นการผิดธรรมชาติ อาทิ การร่วมประเวณีระหว่างพี่น้อง ป้องกันการกระทำในบางประเภทซึ่งหากได้มีการกระทำขึ้นท่ามกลางสาธารณชนแล้วจะส่งผลในการกระทบกระเทือนสภาวะทางจิตใจของบุคคลอื่นเป็นอย่างมาก รวมถึงการป้องกันพฤติกรรมบางประเภทอันอาจยั่วยุให้เกิดความไม่สงบขึ้นในหมู่ของประชาชน

² Walker Nigel "The scope of Criminal Law" Sentencing in a Rational Society. Plican Books, 1972 อ้างใน อภิรัตน์ เพ็ชรศิริ. (2552). *ทฤษฎีอาญา*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน. หน้า 49-50.

3) เพื่อคุ้มครองป้องกันทรัพย์สินส่วนบุคคลจากการลักขโมย การฉ้อโกง หรือการทำให้เสียหาย รวมไปถึงกรณีอื่นๆด้วย

4) เพื่อคุ้มครองและป้องกันสาธารณชนจากความไม่สะดวกสบายต่างๆ รวมทั้งกรณีการใช้สภาพบังคับในทางอาญาในการเก็บภาษีอากร

5) เพื่อป้องกันและรักษาไว้ซึ่งสถาบันทางสังคม รวมทั้งบังคับให้เกิดความเมตตา กรุณาที่จำเป็น

6) เพื่อที่จะบังคับใช้วิธีการต่างๆในอันที่จะทำให้วัตถุประสงค์ทั้งหลายดังกล่าวเหล่านี้สามารถที่จะบรรลุผลได้

2.1.1.3 แนวคิดว่าด้วยการจำกัด

แนวคิดเกี่ยวกับหลักเกณฑ์การจำกัดนี้เป็นหลักเกณฑ์ที่จะกำหนดถึงขอบเขตของกฎหมายอาญา โดยแนวคิดดังกล่าวนี้มีแนวคิดที่ว่า การใช้โทษทางอาญาจะต้องมีข้อจำกัด และไม่ควรมานำกฎหมายอาญามาใช้เพื่อวัตถุประสงค์บางประการ โดยมีหลักเกณฑ์ของการจำกัดดังต่อไปนี้³

1) กฎหมายอาญาไม่ควรที่จะมีการรวมไว้ซึ่งข้อห้ามที่มีวัตถุประสงค์เพียงเพื่อที่จะให้บุคคลเชื่อฟัง และผลของการไม่เชื่อฟังคือผลร้ายในทางแก้แค้นทดแทนเท่านั้น โดยลำพังเพียงข้อห้ามนั้นไม่มีซึ่งอรรถประโยชน์อันเป็นแก่นสาร

2) ไม่ควรที่จะนำกฎหมายอาญามาใช้เพียงเพื่อที่จะลงโทษพฤติกรรมที่ปราศจากพิษภัย ถ้าการกระทำนั้นมิได้มีความชั่วอยู่ในตัวแล้ว การใช้กฎหมายอาญาในการที่จะลงโทษซึ่งการกระทำนั้นย่อมถือได้ว่าเป็นการไม่สมควรอย่างยิ่ง

3) ไม่ควรที่จะนำกฎหมายอาญามาใช้เพียงเพื่อที่จะเป็นวิธีการที่นำไปสู่จุดประสงค์ที่สามารถทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ได้เช่นเดียวกัน ด้วยวิธีการอื่นที่ทำให้เกิดทุกขเวทนาน้อยกว่า

4) ไม่ควรที่จะนำกฎหมายอาญามาใช้ เมื่อผลร้ายที่เกิดจากการกระทำผิดนั้นน้อยกว่าผลร้ายที่เกิดจากการลงโทษ

2.1.2 ทฤษฎีว่าด้วยการลงโทษในทางอาญา

2.1.2.1 ทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทน (Retributive Theory)

ทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทน หรือเรียกอีกอย่างว่าทฤษฎีเด็ดขาดนี้เป็นทฤษฎีที่ได้มีพื้นฐานทางด้านความคิดมาจาในส่วนของลัทธิเจตจำนงเสรี โดยลัทธิเจตจำนงเสรีนี้มีแนวคิดความเชื่อว่า มนุษย์นั้นย่อมมีเหตุผล มีอิสระในอันที่จะได้คิด และมีเสรีภาพในการที่จะสามารถกระทำการอย่างใดๆภายใต้ความคิด ความเชื่อ และมีการตัดสินใจที่เป็นของตนเอง ตลอดจนความสามารถของบุคคลในอันที่จะได้ใช้เหตุใช้ผล ฉะนั้น มนุษย์จะต้องมีความรับผิดชอบต่อสิ่งที่

³ เรื่องเดียวกัน. หน้า 51-56.

ตนเองได้กระทำลงไปไม่ว่าการกระทำนั้นของมนุษย์จะเป็นไปในทางที่ดีหรือทางที่ร้ายก็ตาม กล่าวคือหากการกระทำนั้นเป็นสิ่งที่ดีแล้ว บุคคลนั้นก็จะได้รับสิ่งตอบแทนที่ดีกลับมาด้วย แต่หากว่าการกระทำนั้นเป็นสิ่งที่ชั่วร้าย บุคคลนั้นก็ต้องรับผลจากการกระทำอันชั่วร้ายของตนเช่นกัน อาทิ การถูกลงโทษจากสังคมนั้นๆ เป็นต้น ดังนั้นแนวคิดดังกล่าวนี้จึงเป็นแนวคิดที่มีมุมมองเกี่ยวกับเรื่องการลงโทษในทางอาญาที่ว่า การลงโทษทางอาญานั้นจะต้องมีความเป็นธรรม กล่าวคือ การลงโทษในทางอาญานั้นไม่ว่าจะเป็นการลงโทษในส่วนของความรุนแรงแห่งการลงโทษ ตลอดจนระยะเวลาในการลงโทษจะต้องมีสัดส่วนกับความร้ายแรงแห่งการกระทำผิดของบุคคลผู้กระทำความผิดนั้น

ในส่วนของเหตุผลแห่งการลงโทษตามทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทนนี้ นั้นสามารถที่จะแบ่งออกได้เป็น 2 ประการดังต่อไปนี้⁴

1) เพื่อการทดแทนความผิดตามกฎหมาย กล่าวคือ ทฤษฎีนี้มีแนวคิดที่ว่า อาชญากรรมและการลงโทษนั้นย่อจะเป็นของคู่กัน ฉะนั้นหากเมื่อได้มีการกระทำความผิดกฎหมายเกิดขึ้นแล้วผู้กระทำความผิดจะถูกลงโทษด้วยเหตุผลที่ว่า เขาสมควรจะได้รับการลงโทษเพราะเหตุที่ได้กระทำความผิดกฎหมาย มิใช่เพราะเพื่อความยุติธรรม

2) เพื่อความยุติธรรม กล่าวคือ ทฤษฎีนี้มีแนวคิดที่ว่า การกระทำความผิดกฎหมายนั้นถือได้ว่าเป็นการฝ่าฝืนต่อหลักแห่งความยุติธรรม ฉะนั้นเพื่อที่จะดำรงไว้ซึ่งความยุติธรรม ผู้กระทำความผิดจึงจำเป็นที่จะต้องถูกลงโทษ

การลงโทษตามทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทนนี้มีหลักสำคัญอยู่ที่การทดแทนการกระทำความผิด ฉะนั้นในการที่จะลงโทษบุคคลผู้กระทำความผิดได้นั้นจะต้องมีความสอดคล้องไปกับหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้ด้วย⁵

1) บุคคลที่ได้กระทำความผิดเท่านั้นที่จะต้องถูกลงโทษ กล่าวคือ หากที่บุคคลนั้นยังมีได้กระทำความผิดที่กฎหมายถือเป็นความผิดแล้ว จะทำการลงโทษบุคคลดังกล่าวในความผิดนั้นยังมิได้

2) บุคคลที่ได้กระทำความผิดทุกคนจะต้องได้รับการลงโทษโดยไม่มีข้อยกเว้น กล่าวคือเมื่อผู้ใดกระทำความผิดอันถือได้ว่าเป็นการละเมิดต่อกฎเกณฑ์แห่งความยุติธรรมของสังคม ฉะนั้นเพื่อที่จะดำรงไว้ซึ่งความยุติธรรมแล้ว บุคคลที่ได้กระทำการอันเป็นการฝ่าฝืนต่อ

⁴ สหชน รัตนไพจิตร. (2527). *ความประสงค์ของการลงโทษทางอาญา: ศึกษาเฉพาะประเทศไทยสมัยใช้กฎหมายลักษณะอาญาและประมวลกฎหมายอาญา*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขานิติศาสตร์, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 33-34.

⁵ เรื่องเดียวกัน. หน้า 38-42.

กฎเกณฑ์ดังกล่าวทุกคนจะต้องได้รับการลงโทษโดยไม่มีข้อยกเว้น แม้ว่าการลงโทษดังกล่าวนี้จะไม่เกิดประโยชน์ใดๆต่อสังคมนั้นเลยก็ตาม

3) ความร้ายแรงแห่งโทษที่จะลงแก่ผู้กระทำความผิดนั้นจะต้องได้สัดส่วนกับความร้ายแรงของความผิดที่บุคคลดังกล่าวได้กระทำลงไป กล่าวคือการจะลงโทษบุคคลผู้กระทำความผิดโดยใช้โทษที่ร้ายแรงเพียงใดนั้นจะต้องมีการคำนึงถึงความร้ายแรงแห่งการกระทำความผิดของบุคคลดังกล่าวด้วย ฉะนั้นบุคคลที่ได้กระทำความผิดที่มีความร้ายแรงไม่มากย่อมจะได้รับการลงโทษที่มีความร้ายแรงไม่มากตามไปด้วย ส่วนบุคคลที่ได้กระทำความผิดที่มีความร้ายแรงสูงขึ้นไปตามลำดับ ก็ย่อมจะได้รับการลงโทษที่มีความร้ายแรงมากขึ้นตามลำดับไปด้วยนั่นเอง

ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทนนั้นถือเป็นทฤษฎีที่ได้วางกรอบในเรื่องของระดับแห่งการลงโทษให้มีความพอดีกับความร้ายแรงแห่งการกระทำความผิดที่เกิดขึ้น ฉะนั้นตามแนวคิดของทฤษฎีนี้จึงไม่อาจที่จะลงโทษผู้กระทำความผิดให้หนักขึ้นได้ในกรณีของการกระทำความผิดเพียงเล็กน้อย

2.1.2.2 ทฤษฎีการลงโทษเพื่อการข่มขู่ยับยั้ง (Deterrence Theory)

ทฤษฎีดังกล่าวนี้ได้มีแนวคิดที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานความเชื่อที่ว่า การกระทำความผิดนั้นเมื่อได้เกิดขึ้นมาแล้วจะไม่อาจที่จะย้อนหวนคืนกลับไปไม่ให้มีการกระทำความผิดดังกล่าวขึ้นซ้ำได้อีกการหาแนวทางในการป้องกันมิให้เกิดการกระทำความผิดดังกล่าวขึ้นอีกจึงถือเป็นแนวทางที่เหมาะสมที่สุดในการแก้ปัญหา ฉะนั้นทฤษฎีนี้จึงมีมุมมองที่เห็นว่าการลงโทษนั้นถือเป็นสิ่งที่เลวร้าย หากแต่การลงโทษนั้นก็ถือเป็นสิ่งที่มีความจำเป็นในการดำรงไว้ซึ่งความสงบสุขของสังคม ทำให้การลงโทษผู้กระทำความผิดจึงจะต้องเป็นการลงโทษโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะข่มขู่ยับยั้งผู้กระทำการดังกล่าวมิให้ก่อให้เกิดการกระทำความผิดนั้นขึ้นมาอีกเป็นครั้งที่สอง ซึ่งถือเป็นการข่มขู่ให้บุคคลผู้กระทำความผิดรวมทั้งบุคคลอื่นๆ ในสังคมเกรงกลัวต่อโทษที่จะได้รับหากมีการกระทำความผิดขึ้นด้วย ทั้งนี้ทฤษฎีดังกล่าวย่อมจะมีวัตถุประสงค์แห่งการลงโทษซึ่งสามารถที่จะแบ่งได้เป็น 2 ประการได้แก่

1) การลงโทษเพื่อข่มขู่ยับยั้งผู้กระทำความผิดเป็นรายบุคคล ซึ่งเป็นการยับยั้งมิให้บุคคลผู้กระทำความผิดนั้นกลับมากระทำความผิดซ้ำเป็นครั้งที่สองอีก หรือเรียกได้ว่าเป็นการข่มขู่ยับยั้งโดยเฉพาะ

2) การลงโทษผู้ที่กระทำความผิดเพื่อข่มขู่ยับยั้งบุคคลอื่นๆ ในสังคมให้เกิดความเกรงกลัวที่จะถูกลงโทษเช่นนั้นหากตนนั้นได้กระทำความผิดดังกล่าวขึ้น หรือเรียกได้ว่าเป็นการป้องกันโดยทั่วไปนั่นเอง

หลักสำคัญในการที่จะสามารถทำให้การลงโทษตามทฤษฎีข่มขู่ยับยั้งนี้บรรลุวัตถุประสงค์ได้อย่างมีประสิทธิภาพได้นั้นจะต้องประกอบไปด้วยหลักการสำคัญ 3 ประการ ดังนี้⁶

1) การลงโทษต้องได้สัดส่วนกับการกระทำความผิดที่เกิดขึ้น (Proportionality) กล่าวคือ โทษที่จะทำการลงแก่ผู้กระทำความผิดนั้นจะต้องมีความพอดีกับความผิดที่บุคคลดังกล่าวได้กระทำการไป เนื่องจากภายใต้สัญญาประชาคมแล้ว รัฐจะไม่สามารถที่จะลงโทษผู้ใดได้เกินกว่าที่มีความจำเป็น อีกทั้งการลงโทษที่รุนแรงไม่เท่าเทียมความร้ายแรงแห่งความผิดนั้น ซึ่งถือเป็นการลงโทษที่น้อยกว่าประโยชน์ที่ผู้กระทำความผิดได้รับจากการกระทำความผิดนั้น ย่อมจะส่งผลไม่เกิดความเกรงกลัวต่อโทษขึ้น และยังก่อให้เกิดแรงจูงใจให้บุคคลดังกล่าว รวมถึงบุคคลอื่นๆ ในสังคมกระทำความผิดอีกได้

2) การรับรู้นั้นจะต้องเป็นที่รับรู้ในหมู่สาธารณชน (Public Knowledge) กล่าวคือ เพื่อให้บุคคลอื่นนอกเหนือไปจากผู้กระทำความผิดเกิดความเกรงกลัวต่อโทษในการกระทำความผิดต่อกฎหมายแล้ว การลงโทษผู้กระทำความผิดจะต้องจัดให้ประชาชนสามารถที่จะรับรู้ถึงการลงโทษเช่นนั้นได้ด้วย โดยการลงโทษนั้นจะต้องกระทำด้วยความรวดเร็วจนสามารถที่จะทำให้สาธารณชนสามารถที่จะเข้าใจถึงความสัมพันธ์ระหว่างอาชญากรรมกับการลงโทษนั้นได้ รวมทั้งโทษนั้นจะต้องมีความแน่นอนและการลงโทษนั้นจะต้องมีความเหมาะสมในทางสัญลักษณ์และเข้าใจกันได้กับประเภทของอาชญากรรม เพื่อที่จะทำให้สาธารณชนสามารถที่จะเปรียบเทียบระหว่างแรงจูงใจในการประกอบอาชญากรรมกับโทษที่จะได้รับได้นั่นเอง

3) กฎหมายกับการลงโทษนั้นจะต้องเป็นเรื่องสาธารณะและต้องมองเห็นได้ อาทิ การเข้าถึงกฎหมายของประชาชนซึ่งจะทำให้ประชาชนสามารถที่จะรับรู้ถึงอัตราโทษในแต่ละความผิดได้นั่นเอง

2.1.2.3 ทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟู (Rehabilitative Theory)

แนวคิดตามทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูดังกล่าวนี้จะมีความเชื่อที่ว่า การลงโทษนั้นควรที่จะกระทำโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะแก้ไขฟื้นฟูตัวผู้กระทำความผิดให้สามารถที่จะเปลี่ยนแปลงปรับปรุงตนเองได้เพื่อไม่ให้ตนกลับมากระทำความผิดในลักษณะเช่นเดิมอีก รวมทั้งเป็นการที่จะช่วยให้ผู้กระทำความผิดสามารถที่จะกลับคืนสู่สังคมเพื่อที่จะดำเนินชีวิตได้อย่างบุคคลปกติ อาทิ การบำบัดทางจิตมิให้ผู้กระทำความผิดรู้สึกถึงปมด้อยของตนในการได้รับการลงโทษหรือการฝึกพัฒนาฝีมือในทางอาชีพให้แก่ผู้กระทำความผิด เป็นต้น ทั้งนี้จุดมุ่งหมายของการลงโทษตามทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูย่อมมีจุดมุ่งหมายดังต่อไปนี้

⁶ ฌ็อง-ฌัก ลูว์เตอ็อง. (2554). *ทฤษฎีอาชญาวิทยา*. คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. หน้า 85.

1) เพื่อศึกษาความเข้าใจสาเหตุแห่งการกระทำความผิด โดยเน้นไปที่ตัวบุคคลผู้กระทำความผิด รวมถึงสิ่งแวดล้อมที่บุคคลดังกล่าวอยู่

2) เพื่อที่จะหาทางแก้ไขมิให้ผู้กระทำความผิดกลับมากระทำความผิดซ้ำอีกเป็นครั้งที่สอง มากกว่าการที่จะใช้วิธีลงโทษบุคคลดังกล่าวนั้น

3) เพื่อให้ผู้กระทำความผิดกลับคืนสู่สังคมของตนเองและสามารถที่จะดำเนินชีวิตได้อย่างปกติดังเช่นบุคคลทั่วไป รวมทั้งสามารถที่จะอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นภายในสังคมได้อย่างปกติสุขอีกด้วย

เพื่อให้การลงโทษผู้กระทำความผิดที่มีวัตถุประสงค์ในการลงโทษเพื่อที่จะแก้ไขฟื้นฟูตามทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูนั้นจะเกิดประสิทธิภาพได้ต่อเมื่อเป็นไปตามหลักการสำคัญ 5 ประการดังต่อไปนี้⁷

1) หลีกเลี่ยงมิให้ผู้กระทำความผิดประสบกับสิ่งที่สามารถที่จะทำลายคุณลักษณะประจำตัวของผู้กระทำความผิดนั้น

2) ใช้วิธีการอย่างอื่นแทนการลงโทษจำคุกที่มีระยะสั้น เนื่องด้วยทฤษฎีดังกล่าวนี้เห็นว่าความผิดที่จะต้องมีการลงโทษจำคุกในระยะเวลาที่สั้นนั้น จะทำให้ผู้กระทำความผิดตกอยู่ในสถานะผู้เคยโดนลงโทษโดยไม่จำเป็น จึงไม่อาจที่จะทำให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์ของการฟื้นฟูผู้กระทำความผิดได้ ซึ่งวิธีการอย่างอื่นนั้น อาทิ การคุมประพฤติ เป็นต้น

3) การลงโทษนั้นจะต้องเหมาะสมกับการกระทำความผิดของบุคคลเป็นรายๆ ไป กล่าวคือ ในการพิจารณากำหนดโทษที่จะลงแก่ผู้กระทำความผิดนั้น โทษที่จะลงจะต้องขึ้นอยู่กับระยะเวลาที่จำเป็นจะต้องใช้ในการที่จะแก้ไขฟื้นฟูผู้ที่ได้กระทำความผิดนั้นมิใช่ความร้ายแรงแห่งการกระทำความผิด

4) การลงโทษจะต้องหยุดลงเมื่อผู้กระทำความผิดได้รับการแก้ไขปรับปรุงตนเองให้ดีขึ้นได้แล้ว โดยทฤษฎีนี้เห็นว่า การลงโทษต่อไปก็ไม่ก่อให้เกิดประโยชน์อันใด โดยวิธีการที่นำมาใช้ในการระงับการลงโทษก็คือ วิธีการพักการลงโทษ นั่นเอง

5) ให้มีการปรับปรุงการลงโทษระหว่างที่คุมขังนั้น อาทิ การฝึกวิชาชีพในการทำมาหากิน หรือการเรียนรู้การใช้ชีวิตเมื่อพ้นโทษไปแล้ว เป็นต้น

⁷ อุทิศ แสน โกศิก. (2525). *กฎหมายอาญาภาค 1*. พระนคร: ศูนย์บริการเอกสารและวิชาการ กองวิชาการ กรมอัยการ. หน้า 34.

2.2 ความหมายของกลุ่มบุคคลและนิติบุคคล

2.2.1 บุคคล (Person)

บุคคล (Person) หมายถึง ผู้ทรงสิทธิและหน้าที่ในทางกฎหมาย (Subject of law) กล่าวคือ เป็นสิ่งที่สามารถจะมีสิทธิและหน้าที่ตามกฎหมาย เป็นเจ้าของทรัพย์สินได้ และมีสิทธิในการที่จะสามารถกระทำนิติกรรมต่างๆ ได้⁸ ฉะนั้นหากว่าสิ่งอื่นใดที่ไม่มีสถานะเป็นบุคคลแล้ว ย่อมจะไม่สามารถที่จะมีสิทธิและหน้าที่ตามกฎหมายดังเช่นที่บุคคลมีแต่อย่างใด อาทิ ไม่อาจแสดงเจตนาในการกระทำนิติกรรมใดๆ ได้ หรือไม่อาจฟ้องร้องคดีได้ เป็นต้น โดยการที่จะถือได้ว่าสิ่งใดจะมีสถานะเป็นบุคคลตามกฎหมายนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับวัฒนธรรมของแต่ละสังคมและแต่ละยุคสมัย อาทิ ในกฎหมายสมัยอาณาจักรโรมันได้บัญญัติไว้ว่าสถานภาพของความเป็นบุคคลนั้นจะสมบูรณ์ได้นั้น ย่อมขึ้นอยู่กับหลักเกณฑ์ 3 ประการ ดังนี้คือความเป็นราษฎร (Status civitatis) การมีเสรีภาพ (Status libertas) และการมีครอบครัว (Status Familial) ทั้งนี้จากบทบัญญัติดังกล่าวย่อมส่งผลให้ความเป็นบุคคลในสมัยโรมันนั้นอาจเกิดการเสียไปซึ่งสถานะในความเป็นบุคคลได้หากว่าขาดหลักเกณฑ์ประการใดประการหนึ่งดังที่กล่าวในข้างต้น ซึ่งหากว่าสูญเสียไปแล้วก็อาจทำให้ตกเป็นทาสได้ซึ่งเห็นได้ว่าเมื่อทาสในสมัยโรมันไม่สามารถที่จะมีสิทธิและหน้าที่ใดๆ ได้ ส่งผลให้สถานะทาสเป็นเพียงวัตถุสิ่งของอย่างหนึ่งซึ่งถือเป็นทรัพย์สินได้เท่านั้น โดยผู้ครอบครองนั้นย่อมมีสิทธิหน้าที่ต่างๆ ในตัวทาสอย่างเต็มเปี่ยม เช่น อำนาจในการลงโทษ หรืออำนาจในการทำนิติกรรมการขายทาส เป็นต้น⁹ หรือในกฎหมายของสหราชอาณาจักรที่ในอดีตถือเอาว่าพลเมืองของประเทศ (citizen) ถือว่ามีความเป็นบุคคล (Person) ทั้งสิ้น โดยย่อมมีสถานภาพของความเป็นบุคคลตามกฎหมาย (legal personality) เว้นแต่ผู้ที่เป็นทาสย่อมไม่ถือว่าเป็นบุคคล ไม่อาจเป็นผู้ทรงสิทธิตามกฎหมายได้¹⁰

2.2.2 บุคคลธรรมดา (Natural person)

บุคคลธรรมดา (Natural person) ซึ่งก็คือ มนุษย์ทุกคนโดยไม่มีแบ่งแยกซึ่งเชื้อชาติหรือสัญชาติแต่อย่างใด ทั้งนี้ความเป็นสภาพของบุคคลธรรมดา (Personality) ย่อมเริ่มขึ้นตั้งแต่เมื่อ

⁸ ชาตรี เรืองเดชณรงค์, *คำบรรยายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยบุคคล Civil & Commercial Code(Persons) Law 111: กฎหมายว่าด้วยบุคคล* คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, หน้า 1.

⁹ Barry Nicholas, *An Introduction to Roman Law*(Oxford Clarendon Press,1975),Page 69 อ้างใน ประสิทธิ์ โภทวีโลกุล. (2549). *คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยบุคคลและความรับผิดชอบทางอาญาของนิติบุคคล* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์นิติธรรม. หน้า 3

¹⁰ Black's Law Dictionary, Fourth Edition, page 1300. เรื่องเดียวกัน. หน้า 3.

คลอด แล้วอยู่รอดเป็นทารก และสิ้นสุดลงเมื่อตาย ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 15 วรรคแรก กล่าวคือ เป็นการเริ่มต้นขึ้นและสิ้นสุดลงซึ่งสถานะความเป็นผู้ทรงสิทธิและหน้าที่ต่างๆ ตามกฎหมาย โดยให้ถือว่าสภาพความเป็นบุคคลย่อมเริ่มขึ้นนับแต่เมื่อคลอดและสามารถยังมีชีวิตอยู่ได้ภายหลังจากคลอดแล้ว โดยไม่คำนึงว่าจะมีชีวิตอยู่ได้นานเพียงใดก็ตาม และให้ถือว่าสภาพบุคคลนั้นๆ ย่อมสิ้นไปเมื่อบุคคลดังกล่าวถึงแก่ความตายนั่นเอง

ในส่วนของความรับผิดชอบในทางอาญาของบุคคลธรรมดา นั้น ประมวลกฎหมายอาญาได้บัญญัติไว้ในมาตรา 2 วรรคแรกว่า “บุคคลจักต้องรับโทษในทางอาญาต่อเมื่อได้กระทำการอันกฎหมายที่ใช้ในขณะกระทำนั้นบัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ และโทษที่จะลงแก่ผู้กระทำความผิดนั้น ต้องเป็นโทษที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย” กล่าวคือ การที่บุคคลธรรมดาที่กระทำการอย่างใดๆ แล้ว ถือว่าเป็นความผิดทางอาญาได้ก็ต่อเมื่อในขณะบุคคลดังกล่าวได้กระทำการดังกล่าวลงไปในนั้น ได้มีกฎหมายอาญาบัญญัติว่าการกระทำดังกล่าวเป็นความผิดอาญา และได้กำหนดโทษสำหรับการกระทำดังกล่าวไว้ด้วย ทั้งนี้โทษที่จะทำการลงแก่บุคคลที่กระทำความผิดทางอาญานั้นจะต้องเป็นโทษที่กฎหมายได้บัญญัติไว้เท่านั้น

2.2.3 กลุ่ม (Group)

กลุ่ม (Group) หมายถึง คน สัตว์ หรือสิ่งต่างๆ ที่รวมตัวกันเป็นหมู่ๆ หรือเป็นกลุ่มก้อน เช่น กลุ่มคน กลุ่มมด กลุ่มดาว กลุ่มด้าย โดยอาการที่เข้ามารวมกันเช่นนี้ เรียกว่า การจับกลุ่ม หรือเป็นลักษณะนามเรียกของที่เป็นกลุ่ม เช่น ด้าย 3 กลุ่ม เป็นต้น¹¹

2.2.4 กลุ่มบุคคล (Group Person)

กลุ่มบุคคล (Group Person) หมายถึง การที่บุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปอยู่ร่วมกันโดยมีปฏิสัมพันธ์และมีการสื่อสารซึ่งกันและกันไม่ว่าจะทางภาษาพูด หรือท่าทาง รวมทั้งมีวัตถุประสงค์และผลประโยชน์อย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกัน ทั้งนี้ได้มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้คำนิยามไว้ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ศุภวดี บุญญวงษ์¹² ได้ให้ความหมายของกลุ่มบุคคลไว้ว่า กลุ่มจะต้องประกอบด้วยหลักเกณฑ์ 2 ประการ คือ

1. ต้องประกอบด้วยสมาชิกตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป
2. สมาชิกในกลุ่มจะต้องมีปฏิสัมพันธ์กัน โดยมีการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน รวมทั้งมีความสัมพันธ์กันในทางด้านจิตใจ

¹¹ พจนานุกรมไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542

¹² ภาวดี บุญญวงษ์. (2527). *ตำรากิจกรรมกลุ่มในโรงเรียน*. ภาควิชาการแนะแนวและจิตวิทยาการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา. หน้า 6.

ณัฐพันธ์ เขจรนันท์ และคณะ¹³ ได้ให้ความหมายของกลุ่มบุคคลไว้ว่า กลุ่มคือระบบสังคมที่เกิดขึ้นจากบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปเข้ามารวมตัวกัน เพื่อปฏิบัติงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ต้องการ โดยมีได้มีการกำหนดขอบเขตของความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกว่าจะใกล้ชิดและช่วยเหลือซึ่งกันและกันเพียงใด ทั้งนี้การรวมกลุ่มนั้นจะพิจารณาความสำเร็จของเป้าหมายที่ประสงค์เป็นสิ่งสำคัญ แต่จะไม่คำนึงถึงความผูกพันและความสัมพันธ์ทางจิตใจของสมาชิกในกลุ่ม

กมลรัตน์ หล้าสุวงษ์¹⁴ ได้ให้ความหมายของกลุ่มบุคคลไว้ว่า เป็นการที่บุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปอยู่ร่วมกันในสังคม โดยมีลักษณะสำคัญต่างๆร่วมกัน หรือมีลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่ง ดังนี้

1. มีการรับรู้ร่วมกันในสังคม
2. มีแรงจูงใจอย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกัน
3. มีเป้าหมายอย่างเดียวกัน หรือมีเป้าหมายร่วมกัน
4. มีค่านิยม และปทัสถานของกลุ่มในอันที่จะควบคุมและกำหนดพฤติกรรมของสมาชิก

ในกลุ่มให้เป็นระเบียบ

5. มีการเกี่ยวข้องกับปฏิสัมพันธ์กันระหว่างสมาชิกในกลุ่ม
6. มีการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน
7. มีการสื่อสารกันทั้งภาษาพูด และภาษาท่าทาง

จำเนียร ช่วงโชติ และคนอื่นๆ¹⁵ ได้ให้ความหมายของกลุ่มบุคคลไว้ว่า กลุ่มนั้นจะต้องประกอบไปด้วย

1. ต้องเกิดมาจากบุคคลอย่างน้อยที่สุดจำนวน 2 คนมารวมตัวกัน
2. สมาชิกกลุ่มจะต้องมีปฏิสัมพันธ์กัน กล่าวคือ ทั้งในส่วนของบุคคลในกลุ่มและตัวกลุ่มเองจะไม่สามารถที่จะแยกออกจากกันได้ โดยจะต้องมีความเกี่ยวข้องซึ่งกันและกัน มีปฏิริยาในการที่จะโต้ตอบซึ่งกันและกันทั้งทางด้านคำพูด การกระทำ กิริยาท่าทาง และความคิด

3. มีความสนใจในสิ่งใดสิ่งหนึ่งร่วมกันเพื่อการที่สมาชิกในกลุ่มจะได้รับมาซึ่งผลประโยชน์ร่วมกัน

¹³ ณัฐพันธ์ เขจรนันท์ และคณะ. (2546). *กลยุทธ์การสร้างองค์การคุณภาพ*. กรุงเทพฯ:ธรรมกมลการพิมพ์. หน้า 10.

¹⁴ กมลรัตน์ หล้าสุวงษ์. (2527). *จิตวิทยาสังคม*. กรุงเทพฯ: ภาควิชาการแนะแนวและจิตวิทยาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. หน้า 263

¹⁵ จำเนียร ช่วงโชติ และคนอื่นๆ. (2521). *ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มบุคคล*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง. หน้า 4-6.

4. มีการปฏิบัติต่อกัน เพื่อให้กลุ่มนั้นๆสามารถที่จะบรรลุวัตถุประสงค์ของกลุ่ม ทำให้ในกลุ่มนั้นๆจะต้องมีการที่จะกำหนดซึ่งหน้าที่ความรับผิดชอบของแต่ละคน ตลอดจนมีระเบียบกฎเกณฑ์ต่างๆในการที่จะเป็นแนวทางและกรอบให้สมาชิกในกลุ่มปฏิบัติตาม

สิทธิโชค วรานุสันติกุล¹⁶ ได้ให้ความหมายของกลุ่มบุคคลไว้ว่า คือการรวมตัวกันของบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป แล้วมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกันอย่างสม่ำเสมอในช่วงเวลาหนึ่งๆ มีบรรทัดฐานร่วมกัน และมีเอกลักษณ์เดียวกัน โดยบุคคลเหล่านี้จะมีการรับรู้ตนเองว่า พวกเขาขึ้นต่อกันและกันในอันที่จะปฏิบัติการเพื่อการบรรลุเป้าหมายร่วมกันของบุคคลเหล่านั้น

2.2.5 ตัวการ

เนื่องด้วยพระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรมสัตว์และการจัดสวัสดิภาพสัตว์ พ.ศ. 2557 นั้น ได้มีการบัญญัติกำหนดโทษความผิดคือโทษปรับหรือจำคุก ซึ่งถือเป็นการกำหนดโทษในทางอาญาแก่ผู้ฝ่าฝืนไว้ ซึ่งเมื่อพระราชบัญญัตินี้ไม่ได้กำหนดหลักเกณฑ์อื่นใดไว้ก็จะต้องนำบทบัญญัติในภาคทั่วไป(ภาค 1)ตามประมวลกฎหมายอาญามาปรับใช้กับความผิดฐานกระทำการทารุณกรรมสัตว์ด้วยตามผลของมาตรา 17 แห่งประมวลกฎหมายอาญา¹⁷ ดังนั้นในเรื่องของตัวการผู้กระทำความผิดนี้ จึงจะต้องนำมาตรา 83 ในเรื่องตัวการมาใช้บังคับแก่พระราชบัญญัตินี้ด้วย¹⁸

“ตัวการ” ตามที่ได้มีการบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญามาตรา 83 ย่อมหมายความว่า การกระทำการใดๆ โดยร่วมกันของบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป ผู้ร่วมกระทำนั้นถือได้ว่าเป็นตัวการ¹⁹ โดยความเป็นตัวการ ย่อมมีหลักเกณฑ์²⁰ ดังนี้

1. เป็นการกระทำโดยเจตนา กล่าวคือ บุคคลทั้งหมดที่ร่วมกันกระทำการดังกล่าวนี้จะต้องกระทำโดยเจตนาให้เกิดผลเช่นนั้นขึ้น

¹⁶ สิทธิโชค วรานุสันติกุล. (2546). *จิตวิทยาสังคม : ทฤษฎีและการประยุกต์*. กรุงเทพฯ: ซีเอ็ดดูเคชั่น. หน้า 228.

¹⁷ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 17 บัญญัติว่า บทบัญญัติในภาค 1 แห่งประมวลกฎหมายนี้ให้ใช้ในกรณีแห่งความผิดตามกฎหมายอื่นด้วย เว้นแต่กฎหมายนั้น ๆ จะได้บัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น

¹⁸ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 83 บัญญัติว่า ในกรณีความผิดใดเกิดขึ้น โดยการกระทำของบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไป ผู้ที่ได้ร่วมกระทำความผิดด้วยกันนั้นเป็นตัวการ ต้องระวางโทษตามที่กฎหมายกำหนดไว้สำหรับความผิดนั้น

¹⁹ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 83 บัญญัติว่า “ในกรณีความผิดใดเกิดขึ้น โดยการกระทำของบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไป ผู้ที่ได้ร่วมกระทำความผิดด้วยกันนั้นเป็นตัวการ ต้องระวางโทษตามที่กฎหมายกำหนดไว้สำหรับความผิดนั้น”

²⁰ ดร. เกียรติจิตร วัฒนสวัสดิ์. (2551). *คำอธิบายกฎหมายอาญา ภาค 1* (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ พลศยาม พรินติ้ง. หน้า 600 – 620.

2. ต้องเป็นการกระทำในระหว่างบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป ไม่ว่าผู้กระทำจะเป็นบุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคล

3. บุคคลทั้งหมดได้มีการกระทำร่วมกันในขณะที่กระทำความผิด กล่าวคือ ต้องเป็นการกระทำที่สื่อให้เห็นได้ว่าการร่วมมือกันกระทำการ อาทิ การแบ่งหน้าที่กันทำ , การอยู่ร่วมในที่เกิดเหตุและก่อให้เกิดผู้อื่นกระทำความผิดขึ้น , การร่วมกระทำการที่ถึงขั้นที่เรียกว่าเป็นความผิดในตัวเองขึ้นแล้ว ไม่ว่าจะส่วนหนึ่งส่วนใด หรือทั้งหมด อันก่อให้เกิดเป็นความผิดนั้นขึ้น , การอยู่ร่วมหรือใกล้เคียงกับที่เกิดเหตุในลักษณะที่พร้อมจะช่วยเหลือกันได้ในทันที เป็นต้น

คำว่า “กระทำการร่วมกัน” ย่อมหมายถึงมีการร่วมกันกระทำการในขณะที่กระทำความผิด กล่าวคือช่วงระยะเวลาตั้งแต่ลงมือกระทำการอันเป็นความผิดนั้นซึ่งต้องถึงขั้นตั้งแต่ขณะเตรียมการกระทำความผิดเป็นต้นไป(ในกรณีการเตรียมการในการกระทำความผิดฐานนั้นถือเป็นการกระทำความผิดเป็นต้นไป) จนถึงระยะเวลาก่อนที่การกระทำการดังกล่าวนั้นจะถือได้ว่าเป็นความผิดสำเร็จ

4. กระทำโดยมีเจตนาร่วมกันในขณะที่กระทำความผิด หมายถึง ผู้ที่กระทำการร่วมกันนั้นจะต้องรู้ถึงการกระทำของกันและกัน และต่างต้องประสงค์ถือเอาการกระทำของแต่ละคนเป็นการกระทำของตนด้วย กล่าวคือ มีความมุ่งหมายให้ความผิดนั้นสำเร็จจุดได้กระทำด้วยตัวเอง ถึงแม้จะมีได้กระทำการอย่างแท้จริงด้วยมือของตนเองก็ตาม

จากคำนิยามดังกล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่าการที่บุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปที่ได้มีการกระทำการอันเป็นความผิดโดยมีเจตนาร่วมกันในขณะที่กระทำความผิด จะถือเป็นตัวการในการกระทำความผิดด้วยกันทั้งสิ้น ทั้งนี้ความเป็นตัวการนั้นย่อมมีผลไปถึงบุคคลผู้ที่ได้ลงมือกระทำการดังกล่าวที่เป็นความผิด ซึ่งถือได้ว่าเป็นผู้ลงมือกระทำ ตลอดจนไปถึงบุคคลที่ได้มีการกระทำร่วมกันในขณะที่กระทำความผิดด้วย ทั้งนี้ผลจากการเป็นตัวการร่วมกันนั้น ผู้กระทำทุกคนจะต้องรับผิดชอบในผลแห่งความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่ผู้ถูกระทำจากการกระทำของบุคคลอื่นๆที่เป็นตัวการร่วมกันด้วย ส่วนการที่บุคคลที่เป็นตัวการร่วมกันทั้งหมดนั้นจะถูกลงโทษเท่ากันหรือไม่นั้นย่อมเป็นสิ่งที่ศาลจะใช้ดุลพินิจกำหนดโทษผู้ร่วมกระทำความผิดที่เป็นตัวการในแต่ละคนให้มีความแตกต่างกันออกไปก็ได้ โดยขึ้นอยู่กับพฤติการณ์แห่งคดีเป็นกรณีๆไป

หลักทฤษฎีเกี่ยวกับการร่วมกันกระทำความผิด

1. หลักการร่วมกระทำความผิดแบบทวี (Sualistisches Beteiligungssystem und Einheitstaetersprinzip) โดยหลักการของระบบนี้เป็นระบบที่มีแนวคิดมาจากประเทศสหพันธ์รัฐเยอรมนีได้มีการแบ่งแยกการเข้าไปมีส่วนร่วมของบุคคลที่ร่วมกันกระทำความผิดทางอาญา

ออกเป็น 2 ประเภท คือ ผู้กระทำความผิด และการร่วมกระทำความผิด โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้²¹

1.1 ผู้กระทำความผิด (Taeter) หมายถึง บุคคลที่ได้เข้ากระทำความผิดด้วยตนเอง ทั้งนี้อาจเป็นกรณีของการเข้าร่วมกระทำความผิดโดยตนเองโดยตรง การกระทำความผิดโดยตนเองโดยอ้อม หรือเป็นกรณีของการเป็นผู้กระทำความผิดร่วม อย่างใดอย่างหนึ่งก็ได้

1.1.1 บุคคลที่ได้มีการกระทำความผิดทางอาญาด้วยตนเองโดยตรง (Unmittelbare Taeterschaft) กล่าวคือเป็นบุคคลผู้ลงมือกระทำความผิดนั้นด้วยตนเอง

1.1.2 บุคคลที่ได้มีการกระทำความผิดทางอาญาด้วยตนเองโดยอ้อม (Mittelbare Taeterschaft) กล่าวคือเป็นการกระทำความผิดทางอาญาโดยผ่านบุคคลอื่น ซึ่งถือเป็นการใช้บุคคลอื่นนั้นเป็นเครื่องมือ โดยที่ผู้นั้นมีเจตนาจะกระทำความผิดดังกล่าวขึ้น

1.1.3 ผู้กระทำความผิดร่วม (Gemeinschaftliche Begehung) หมายถึงบุคคลที่มีได้เป็นผู้ลงมือกระทำความผิดนั้นขึ้น หากแต่บุคคลดังกล่าวได้มีการกระทำร่วมกันในขณะกระทำความผิด กล่าวคือ ต้องเป็นการกระทำที่สื่อให้เห็นได้ว่าการร่วมมือกันกระทำการ อาทิ การแบ่งหน้าที่กันทำ, การอยู่ร่วมในที่เกิดเหตุและก่อให้เกิดผู้อื่นกระทำความผิดขึ้น, การร่วมกระทำการที่ถึงขั้นที่เรียกได้ว่าเป็นความผิดในตัวเองขึ้นแล้ว ไม่ว่าจะส่วนหนึ่งส่วนใด หรือทั้งหมด อันก่อให้เกิดเป็นความผิดนั้นขึ้น, การอยู่ร่วมหรือใกล้เคียงกับที่เกิดเหตุในลักษณะที่พร้อมจะช่วยเหลือกันได้ ในทันที เป็นต้น

ทั้งนี้ตามประมวลกฎหมายอาญาของไทยนั้นถือว่าบุคคลที่ถือเป็นผู้กระทำความผิด (Taeter) ดังที่ได้กล่าวในข้างต้นนั้นย่อมมีสถานะเป็นตัวการตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 83 ด้วยกันทั้งสิ้น

1.2 การร่วมกระทำความผิด (Teilnahme) หมายถึง บุคคลที่มีเจตนาในการที่จะก่อให้เกิดบุคคลอื่นได้มีการกระทำความผิดทางอาญา(ผู้ใช้) ซึ่งเทียบเคียงได้กับความผิดฐานเป็นผู้ใช้ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 84 ของประเทศไทย หรือมีเจตนาในการที่จะทำการสนับสนุนให้บุคคลอื่นกระทำความผิดในทางอาญาขึ้น(ผู้สนับสนุน) ซึ่งเทียบเคียงได้กับความผิดฐานเป็นผู้ใช้ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 86 ของประเทศไทยนั่นเอง

2. หลักความเป็นหนึ่งเดียวของผู้กระทำความผิด (Grundlage der Taeterschaft) โดยหลักการของระบบนี้เป็นระบบที่มีแนวคิดมาจากประเทศสหพันธรัฐเยอรมนี ซึ่งตามหลักนี้จะให้ความสำคัญในการพิจารณาเฉพาะประเด็นเกี่ยวกับเรื่องของความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและ

²¹ ดร.สุรสิทธิ์ แสงวิโรจน์พัฒน์. (2551). ผู้กระทำความผิดและการร่วมกระทำความผิดตามกฎหมายอาญาเยอรมัน, *คูลพาท 3(55)*, หน้า 192.

ผลเพียงอย่างเดียวเท่านั้น และถือว่ารูปแบบความร้ายแรงแห่งการกระทำความผิดนั้นเป็นเรื่องของการใช้ดุลพินิจในการกำหนดบทลงโทษของศาลตามความเหมาะสมเป็นกรณีๆ ไป ส่งผลให้หลักการดังกล่าวนี้จึงถือว่าผู้กระทำความผิดนั้นหมายความถึง บุคคลทุกๆ คนที่ได้เข้าไปมีส่วนที่ส่งผลให้การกระทำความผิดนั้นครบองค์ประกอบความผิด โดยหลักการนี้จะไม่คำนึงข้อเท็จจริงที่ว่า ผู้กระทำความผิดคนใดได้มีการเข้าไปมีส่วนร่วมในการกระทำความผิดนั้นมากน้อยเพียงไรซึ่งทฤษฎีดังกล่าวนี้ไม่ได้รับการยอมรับมากนัก เนื่องจากไม่เหมาะสมกับกฎหมายอาญาซึ่งเป็นบทกฎหมายที่มีอัตราระวางโทษที่รุนแรงต่อผู้กระทำความผิด²²

หลักทฤษฎีเกี่ยวกับหลักเกณฑ์ในการแบ่งแยกการเป็นผู้กระทำความผิดกับการร่วมกระทำความผิด

1. ทฤษฎีภาวะวิสัยในทางรูปแบบ (Die Formal-Objektive Theorie) เป็นทฤษฎีที่ถือว่าผู้กระทำความผิดนั้นหมายความถึง บุคคลที่ได้กระทำการตามที่กฎหมายได้บัญญัติไว้ในองค์ประกอบความผิดด้วยตนเอง ทั้งนี้ไม่ว่าจะทั้งหมดหรือบางส่วนก็ตาม ส่วนผู้ที่เข้าร่วมกระทำความผิดนั้นหมายถึงบุคคลที่ได้เข้าไปมีส่วนร่วมให้การกระทำนั้นครบองค์ประกอบความผิดแต่เฉพาะด้วยวิธีการเตรียมการกระทำความผิดหรือกระทำการอันเป็นการสนับสนุนการกระทำความผิดเท่านั้น ทั้งนี้ในปัจจุบันนี้ทฤษฎีดังกล่าวไม่ถือว่าได้รับการยอมรับที่มากนักจากนักกฎหมายเนื่องด้วยทฤษฎีดังกล่าวนี้ไม่อาจอธิบายถึงลักษณะของผู้กระทำความผิดโดยอ้อมที่กำหนดไว้ในกฎหมายได้ อีกทั้งยังใช้ลงโทษบุคคลที่อยู่เบื้องหลังการกระทำอันเป็นความผิดในฐานะที่เป็นผู้กระทำความผิดร่วมไม่ได้อีกด้วย²³

2. ทฤษฎีนายเหนือการกระทำ (Die Tatherrschaftslehre) โดยในทฤษฎีนี้ถือว่าผู้กระทำความผิดหมายถึง บุคคลที่มีอำนาจอยู่เหนือการกระทำอันก่อให้เกิดเป็นความผิดในทางอาญาขึ้น กล่าวคือเป็นบุคคลที่สามารถที่จะกำกับการกระทำให้เป็นไปตามแผนการที่ตนเองได้วางไว้ กล่าวคือมีอำนาจในการที่จะเปลี่ยนแปลงแผนการในการกระทำในสาระสำคัญให้ครบองค์ประกอบความผิดหรือไม่ก็ได้ ซึ่งถือได้ว่าบุคคลดังกล่าวนี้ย่อมเป็นตัวจักรที่สำคัญของการกระทำความผิดที่จะสามารถจะกระทำให้การกระทำนั้นๆ ครบองค์ประกอบความผิดหรือไม่ก็ได้ตามที่ตนมีความต้องการ ส่วนผู้ร่วมกระทำความผิดนั้นทฤษฎีนี้ถือว่าหมายถึง บุคคลที่ไม่มีอำนาจที่จะสามารถที่จะกำกับการกระทำในสาระสำคัญให้ครบหรือไม่ครบองค์ประกอบความผิดได้ ซึ่งบุคคลดังกล่าวนี้ถือเป็นเพียงฟันเฟืองชิ้นหนึ่งของการกระทำความผิดที่ก่อให้เกิดหรือสนับสนุนการกระทำความผิด

²² เรื่องเดียวกัน. หน้า 193.

²³ ดร.สุรสิทธิ์ แสงวิโรจนพัฒน์. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 21. หน้า 194.

เท่านั้น²⁴ ทั้งนี้ทฤษฎีดังกล่าวสามารถที่จะเห็นได้จากรูปแบบของการกระทำในหลากหลายรูปแบบ คือ กรณีเป็นการกระทำความผิดโดยตรง(ผู้ลงมือกระทำ) จะอยู่ในรูปแบบอำนาจเหนือการกระทำ การ ส่วนในกรณีเป็นการกระทำความผิดโดยอ้อม จะอยู่ในรูปแบบของการมีอำนาจเหนือจิตใจของผู้กระทำผิดโดยอ้อมหรือการมีอำนาจเนื่องจากความรู้ที่เหนือกว่า และในกรณีของผู้กระทำความผิดร่วมนั้น จะอยู่ในรูปแบบของการมีอำนาจเหนือการกระทำในทางภารกิจของผู้กระทำความผิดร่วมที่ได้แบ่งหน้าที่กันทำ²⁵

3. ทฤษฎีอัตตะวิสัย (Die Subjektive Theorie) เป็นทฤษฎีที่มีการพิจารณาในส่วนของความต้องการ ตลอดจนความรู้สึกภายในของผู้ที่เข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดนั้น โดยทฤษฎีนี้ถือว่าผู้กระทำความผิดหมายถึง บุคคลที่กระทำความผิดโดยมีเจตนาในการที่จะเป็นผู้กระทำความผิด รวมทั้งบุคคลดังกล่าวนั้นต้องได้มองว่าการกระทำความผิดนั้นเป็นการกระทำความผิดของตนเอง ส่วนผู้ร่วมกระทำความผิดนั้นตามทฤษฎีนี้จะหมายความถึง บุคคลที่กระทำความผิดโดยมีเจตนาในการที่จะกระทำความผิดในฐานะที่เป็นผู้ร่วมกระทำความผิด รวมทั้งต้องการที่จะก่อให้เกิดหรือสนับสนุนการกระทำความผิดโดยมองว่าการกระทำความผิดนั้นเป็นการกระทำความผิดของบุคคลอื่น ทั้งนี้ในปัจจุบันคำพิพากษาของศาลนั้นแม้จะมีการยึดหลักตามทฤษฎีอัตตะวิสัย หากแต่ก็ได้ยอมรับถึงแนวทางในภาวะวิสัยด้วย กล่าวคือนอกจากระดับของประโยชน์ส่วนตัวต่อการเกิดขึ้นของผลของการกระทำความผิด รวมทั้งความมากน้อยในการเข้าไปมีส่วนร่วมในการกระทำความผิดแล้ว สิ่งหนึ่งที่จะต้องมีการพิจารณาประกอบด้วยได้แก่ อำนาจเหนือการกระทำนั่นเอง กล่าวคือเป็นการนำองค์ประกอบในทางภาวะวิสัยมาเป็นพื้นฐานในการวินิจฉัยโดยใช้ทฤษฎีอัตตะวิสัยนั่นเอง²⁶

2.2.6 ผู้ใช้

ในส่วนของความผิดในฐานะกระทำการอันเป็นผู้ใช้นั้น ประมวลกฎหมายอาญาของประเทศไทยได้มีบทบัญญัติในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการใช้ให้กระทำความผิดอยู่ด้วยกัน 2 รูปแบบ คือ

²⁴ ดร.สุรสิทธิ์ แสงวิโรจน์พัฒน์. (2558). *วิเคราะห์คำพิพากษาศาลฎีกาด้วยหลักกฎหมายอาญาเยอรมัน*. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัด เจริญรัฐการพิมพ์. หน้า 59.

²⁵ เรื่องเดียวกัน. หน้า 62.

²⁶ ดร.สุรสิทธิ์ แสงวิโรจน์พัฒน์. อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 24. หน้า 195.

1. กรณีของการก่อให้เกิดบุคคลอื่นกระทำความผิด ตามที่ได้มีการบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 84 ซึ่งถือได้ว่าเป็นการก่อให้เกิดผู้อื่นกระทำความผิด ซึ่งมีลักษณะการก่อโดยวิธีการต่างๆไป²⁷ โดยความเป็น “ผู้ใช้” ย่อมมีหลักเกณฑ์²⁸ ดังต่อไปนี้

1.1 ต้องมีการกระทำใดๆที่ถือได้ว่าเป็นการก่อให้เกิดบุคคลอื่นกระทำความผิดขึ้น ซึ่งหมายถึงการกระทำอันเป็นเหตุให้ผู้อื่นมีการตกลงใจกระทำความผิดขึ้น โดยไม่หมายความรวมไปถึงกรณีบุคคลที่ถูกใช้นั้นได้มีเจตนาในการกระทำที่ได้อาศัยอยู่ก่อนแล้ว ทั้งนี้วิธีการในการก่อให้เกิดการกระทำความผิดขึ้นนั้นย่อมมีอยู่ด้วยกันหลากหลายวิธี ได้แก่ การใช้ การบังคับ การขู่ เชื้อเชิญ การจ้าง การวาน หรือ การยุยงส่งเสริม หรือกระทำด้วยวิธีอื่นใด เช่น การกล่าวข้อเท็จจริงใดๆอันเป็นเท็จโดยประสงค์ให้ผู้นั้นเชื่อในข้อเท็จจริงดังกล่าวแล้วตกลงใจที่จะก่อความผิดขึ้น เป็นต้น

1.2 เป็นการกระทำโดยผู้นั้นมีเจตนาที่จะก่อให้เกิดผู้อื่นกระทำความผิดขึ้น ทั้งนี้ไม่ว่าจะเป็นการก่อโดยมีเจตนาโดยมุ่งหมายให้บุคคลนั้นกระทำความผิดนั้นๆ โดยตรง(เจตนาประสงค์ต่อผล) หรือเป็นกรณีของเจตนาที่จะเล็งเห็นได้ว่าผู้อื่นจะกระทำความผิดนั้นๆอย่างแน่แท้(เจตนาเล็งเห็นผล)

1.3 มีผลเกิดขึ้น หมายถึง มีการลงมือกระทำความผิดของผู้ถูกใช้ กล่าวคือมีความผิดเกิดขึ้นจากการกระทำของผู้ถูกใช้ตามที่ผู้ใช้ได้ก่อขึ้นมานั้น โดยผู้ถูกใช้นั้นจะต้องมีการกระทำ และการกระทำนั้นจะต้องเป็นความผิดโดยเจตนา

2. กรณีการก่อให้เกิดบุคคลอื่นกระทำความผิด ตามที่ได้มีการบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 85 ซึ่งถือได้ว่าเป็นการก่อให้เกิดบุคคลทั่วไปกระทำความผิด ซึ่งมีลักษณะการก่อโดยวิธีการโฆษณาหรือประกาศ²⁹ โดยความเป็น “ผู้ใช้” ตามมาตรา³⁰ ย่อมมีหลักเกณฑ์³⁰ ดังต่อไปนี้

²⁷ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 84 บัญญัติว่า ผู้ใดก่อให้เกิดผู้อื่นกระทำความผิดไม่ว่าด้วยการใช้ บังคับ ขู่เชิญ จ้างวาน หรือ ยุยงส่งเสริม หรือด้วยวิธีอื่นใด ผู้นั้นเป็นผู้ใช้ให้กระทำความผิด

ถ้าความผิดมิได้กระทำลง ไม่ว่าเพราะผู้ถูกใช้ไม่ยอมกระทำ ยังมีได้กระทำ หรือเหตุอื่นใด ผู้ใช้ต้องระวางโทษ 1 ใน 3 ของโทษที่กำหนดไว้สำหรับความผิดนั้น

ถ้าผู้ถูกใช้ได้กระทำความผิดนั้น ผู้ใช้ต้องรับโทษเสมือนเป็นตัวการ และถ้าผู้ถูกใช้เป็นบุคคลอายุไม่เกิน 18 ปี ผู้พิการ ผู้ทุพพลภาพ ลูกจ้างหรือผู้ที่อยู่ใต้บังคับบัญชาของผู้ใช้ หรือผู้ที่มีฐานะยากจน หรือผู้ที่ต้องพึ่งพาผู้ใช้ เพราะเหตุเจ็บป่วยหรือไม่ว่าทางใด ให้เพิ่มโทษที่จะลงแก่ผู้ใช้กึ่งหนึ่งของโทษที่ศาลกำหนดไว้สำหรับผู้นั้น”

²⁸ ดร. เกียรติขจร วัฒนสวัสดิ์. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 20. หน้า 645-653

²⁹ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 85 บัญญัติว่า ผู้โฆษณาหรือประกาศแก่บุคคลทั่วไปให้กระทำความผิด และความผิดนั้นมิกำหนดโทษไม่ต่ำกว่า 6 เดือน ผู้นั้นต้องระวางโทษกึ่งหนึ่งของโทษที่กำหนดไว้สำหรับความผิดนั้น

ถ้ามีการกระทำความผิดเพราะเหตุที่ได้มีการโฆษณาหรือประกาศตามความในวรรคหนึ่ง ผู้โฆษณาหรือประกาศต้องรับโทษเสมือนเป็นตัวการ

- 2.1 เป็นการก่อให้เกิดบุคคลอื่นกระทำความผิดตามความหมายของมาตรา 84 วรรคแรก
- 2.2 การก่อขึ้นกระทำโดยใช้วิธีการที่มีลักษณะเป็นการ โฆษณาหรือประกาศแก่บุคคล โดยทั่วไป
- 2.3 ความผิดที่ได้ก่อขึ้นนั้นมีกำหนดโทษไม่ต่ำกว่า 6 เดือน

2.2.7 ผู้สนับสนุน

ในส่วนของความผิดในฐานะกระทำการอันเป็นผู้สนับสนุนนั้น ได้มีการบัญญัติอยู่ใน มาตรา 86 ของประมวลกฎหมายอาญาของประเทศไทย³¹ โดยความเป็น “ผู้สนับสนุน” ย่อมมี หลักเกณฑ์³² ดังนี้

1. ผู้ได้รับการสนับสนุนจะต้องมีการกระทำความผิดเกิดขึ้นแล้ว หมายถึง มีการกระทำที่ ถึงขั้นมีกฎหมายบัญญัติให้เป็นความผิดแล้ว อาทิ ขันตระเตรียมการ(ในบางกรณีความผิด) หรือ ขัน พยายาม เป็นต้น
2. ผู้สนับสนุนจะต้องมีการกระทำด้วยประการใดๆอันเป็นการช่วยเหลือ หรือให้ความ สะดวกในการที่ผู้อื่น(ผู้ลงมือกระทำ) กระทำความผิดที่ได้เกิดขึ้นนั้น
3. กระทำโดยมีเจตนาที่จะช่วยเหลือหรือให้ความสะดวกในการที่ผู้อื่น(ผู้ลงมือกระทำ) กระทำความผิดที่ได้เกิดขึ้นนั้น โดยมีเจตนาโดยมุ่งหมายให้บุคคลนั้นกระทำความผิดนั้นๆโดยตรง (เจตนาประสงค์ต่อผล) หรือเป็นกรณีของเจตนาที่จะเล็งเห็นได้ว่าผู้อื่นจะกระทำความผิดนั้นๆอย่าง แน่แท้(เจตนาเล็งเห็นผล)
4. มีการกระทำการอันเป็นการช่วยเหลือหรือให้ความสะดวกก่อน หรือในขณะที่เกิดการ กระทำความผิดนั้นขึ้น
5. การช่วยเหลือดังกล่าวนี้จะไม่คำนึงถึงว่าผู้ที่ได้รับการช่วยเหลือหรือให้ความสะดวก จะได้รับรู้ถึงการช่วยเหลือหรือให้ความสะดวกดังกล่าวหรือไม่

³⁰ ดร. เกียรติจักร วัจนสวัสดิ์. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 20. หน้า 675.

³¹ประมวลกฎหมายอาญา

มาตรา 86 ผู้ใดกระทำความผิดด้วยประการใดๆอันเป็นการช่วยเหลือ หรือให้ความสะดวกในการที่ผู้อื่นกระทำความผิดก่อน หรือขณะกระทำความผิด แม้ผู้กระทำความผิดจะมีได้รู้ถึงการช่วยเหลือหรือให้ความสะดวกนั้นก็ ตาม ผู้นั้นเป็นผู้สนับสนุนการกระทำความผิด ต้องระวางโทษสองในสามส่วนของโทษที่กำหนดไว้สำหรับ ความผิดที่สนับสนุนนั้น

³² ดร. เกียรติจักร วัจนสวัสดิ์. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 20. หน้า 679.

2.2.8 นิติบุคคล (Juristic person)

นิติบุคคล (Juristic person) หมายถึง บุคคลที่ถูกตั้งสมมุติขึ้น โดยกฎหมายเท่านั้น ซึ่งหากว่ากฎหมายไม่ได้ให้การรับรองความเป็นบุคคลแล้วความเป็นนิติบุคคลก็ย่อมมีอาจเกิดขึ้นได้โดยโดยนิติบุคคลนั้นย่อมมีสิทธิและหน้าที่เช่นเดียวกับบุคคลธรรมดา

ผู้แทนนิติบุคคล (Representative) หมายถึง บุคคลที่อาจถือเอาการกระทำและเจตนาของตนมาเป็นการกระทำและเจตนาของนิติบุคคลได้ ได้แก่ หุ่นส่วนผู้จัดการ³³ ผู้จัดการ³⁴ และกรรมการผู้จัดการ³⁵

2.1.8.1 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับสภาพของนิติบุคคล³⁶

ทฤษฎีที่ปรากฏอยู่ในกฎหมายศาสนา (Canon Law) และกฎหมายพาณิชย์ในสมัยเริ่มแรก ซึ่งมีมาตั้งแต่สมัยจักรวรรดิโรมัน โดยทฤษฎีดังกล่าวนี้ถือว่านิติบุคคลนั้นถือเป็นเพียงบุคคลที่ถูกสมมุติขึ้น มิใช่เป็นของจริง แต่เป็นเพียงบุคคลตามกฎหมาย (legal person) มีตัวตนตามกฎหมาย (juristic entity) เกิดขึ้นมาโดยอำนาจรัฐ

Entity Theory ถือว่านิติบุคคลนั้นเป็นเพียงบุคคลที่ถูกกฎหมายสมมุติให้เกิดมีเกิดเป็นขึ้นเท่านั้น และไม่ถือว่าเป็นของที่มีอยู่จริงแต่อย่างใด กล่าวคือ เป็นเพียงบุคคลหรือตัวตนทางกฎหมาย (Legal Person or Entity) เท่านั้น โดยนิติบุคคลนี้จะได้รับการปฏิบัติเสมือนดังเช่นบุคคล (they are treated as if they were persons) ทั้งนี้ การจะถือว่าเป็นนิติบุคคลหรือไม่นั้นจะต้องคำนึงถึงเพียงตัวบทกฎหมายเท่านั้น โดยจะไม่คำนึงถึงสภาพความจริงทางกายภาพแต่อย่างใด

Concession Theory ถือว่านิติบุคคลได้เกิดขึ้นมาได้โดยอำนาจรัฐ ทำให้นิติบุคคลจำเป็นจะต้องอยู่ในความควบคุมดูแลของอำนาจรัฐ ซึ่งต้องมีการแปลอำนาจของนิติบุคคลโดยเคร่งครัดว่า คงมีอยู่ตามที่ได้รับอนุญาต ตลอดจนการจัดตั้ง และการดำเนินงานของนิติบุคคลนั้นๆ จะต้องเป็นไปโดยถูกต้องตามระเบียบแบบแผนและกฎหมาย

Enterprise Theory ถือว่าความเป็นนิติบุคคล ย่อมเกิดขึ้นมาจากความจำเป็นในทางการค้า โดยไม่คำนึงถึงการมีตัวตนแยกออกจากผู้ถือหุ้น

Realist Theory ถือว่านิติบุคคลเป็นกลุ่มของบุคคล กลุ่มของผลประโยชน์ กลุ่มของกิจกรรม ซึ่งมีความจำเป็นที่จะต้องให้การรับรองแยกต่างหากจากตัวบุคคลผู้ประกอบเป็นกลุ่ม

³³ คำพิพากษาฎีกาที่ 787-788 / 2506

³⁴ คำพิพากษาฎีกาที่ 185 / 2489

³⁵ คำพิพากษาฎีกาที่ 1620 / 2508

³⁶ โสภณ รัตนากร. (2556). *คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยหุ้นส่วนและบริษัท* (พิมพ์ครั้งที่ 13). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์นิติบรรณกา. หน้า 260-261.

ขึ้น และหากเมื่อได้มีการรับรองเป็นบุคคลต่างหากขึ้นมาแล้ว ก็ต้องมีการให้ซึ่งสิทธิและคุณลักษณะต่างๆของบุคคลธรรมดาแก่นิติบุคคลนั้นด้วย

Fiction Theory หรือทฤษฎีสวมติ ได้มีแนวคิดเกี่ยวกับเรื่องสภาพของนิติบุคคลว่านิติบุคคลนั้นถือได้ว่าเป็นบุคคลที่เกิดขึ้น โดยผลของกฎหมาย ทำให้บุคคลประเภทนี้ไม่อาจมีตัวตนตามความเป็นจริง รวมทั้งไม่อาจที่จะแสดงเจตนาหรือมีการกระทำได้ ดังนั้น นิติบุคคลจึงไม่อาจมีความรับผิดชอบในทางอาญาได้อย่างบุคคลธรรมดา

Organic Theory หรือทฤษฎีสภาพที่มีอยู่จริง ได้มีแนวคิดเกี่ยวกับเรื่องสภาพของนิติบุคคลว่า การเกิดขึ้นโดยกฎหมายของนิติบุคคลนั้น กฎหมายดังกล่าวย่อมเป็นเพียงสิ่งที่ให้การรองรับสภาพความเป็นนิติบุคคลดังกล่าวเท่านั้น จึงถือได้ว่านิติบุคคลนั้นเป็นสิ่งที่มีความอยู่อย่างแท้จริง โดยมีบุคคลที่เป็นต่างหากไปจากบุคคลธรรมดาที่ได้เข้าร่วมกันเป็นนิติบุคคลดังกล่าวนี้ ทั้งนี้การกำหนดสิทธิและหน้าที่ต่างๆของนิติบุคคลนั้นย่อมเป็นไปตามกฎหมายที่ได้ให้สิทธิและหน้าที่แก่นิติบุคคลดังกล่าวไว้ ดังนั้นแม้การแสดงเจตนา และการกระทำของนิติบุคคลนั้นจะเป็นการแสดงเจตนาหรือกระทำโดยผู้แทนของนิติบุคคลก็ตาม นิติบุคคลนั้นก็สามารที่จะรับผิดชอบในทางอาญาได้³⁷

2.2.8.2 นิติบุคคลตามกฎหมายไทย

นิติบุคคลตามกฎหมายไทยนั้นตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 65 ที่ได้บัญญัติว่า “นิติบุคคลจะมีขึ้นได้แต่ด้วยอาศัยอำนาจแห่งประมวลกฎหมายนี้หรือกฎหมายอื่น” กล่าวคือกรณีที่นิติบุคคลใดๆจะสามารถเกิดมีเกิดเป็นขึ้นได้นั้นจำเป็นต้องได้รับการรับรองจากบทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์หรือกฎหมายอื่นๆเสียก่อน และจะมีสิทธิและหน้าที่อย่างใดๆได้เฉพาะตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์หรือกฎหมายอื่นๆเท่านั้น รวมทั้งจะสามารถมีสิทธิและหน้าที่ภายในขอบแห่งอำนาจหน้าที่หรือวัตถุประสงค์ตามที่ได้บัญญัติหรือกำหนดไว้ในกฎหมาย ข้อบังคับ หรือตราสารจัดตั้ง เท่านั้น³⁸ ทั้งนี้สิทธิและหน้าที่ดังกล่าวในข้างต้นนั้นนิติบุคคลย่อมจะสามารถมีสิทธิได้เช่นเดียวกับบุคคลธรรมดา เว้นแต่สิทธิหรือหน้าที่ใดๆซึ่งพึงจะมีได้เฉพาะบุคคลธรรมดาเท่านั้น³⁹ แต่หากปราศจากซึ่งบทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์หรือกฎหมายอื่นๆในอันที่จะให้การรับรองสภาพความเป็นนิติบุคคลดังกล่าวแล้ว ไม่ว่าจะจะเป็นบุคคล องค์กร หรือสถาบันใดๆ ก็ไม่อาจมีสถานะเป็นนิติบุคคลได้

³⁷ ประยูร กาญจนกุล. (2532). *คำบรรยายกฎหมายปกครอง*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. หน้า 97.

³⁸ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 66

³⁹ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 67

และเมื่อไม่มีสถานะเป็นนิติบุคคลแล้วย่อมจะส่งผลให้บุคคล องค์กร หรือสถาบันนั้นๆ ไม่อาจมีซึ่งสิทธิและหน้าที่ใดๆตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ให้ได้เลย

2.2.8.3 ประเภทของนิติบุคคล

นิติบุคคลนั้นสามารถจำแนกออกได้เป็น 2 ประเภท ได้แก่ นิติบุคคลมหาชน และนิติบุคคลเอกชน ทั้งนี้นิติบุคคลมหาชน และนิติบุคคลเอกชนย่อมมีความแตกต่างกัน ดังนี้

1. นิติบุคคลเอกชนถือเอาความสมัครใจหรือการแสดงเจตนาของผู้ที่เกี่ยวข้องมาเป็นสาระสำคัญในการที่จะทำการจัดตั้ง ซึ่งแตกต่างจากนิติบุคคลมหาชนนั้นจัดตั้งขึ้นโดยอำนาจรัฐ โดยไม่คำนึงถึงความสมัครใจหรือการแสดงเจตนาของผู้ที่เกี่ยวข้องมาเป็นสาระสำคัญแต่อย่างใดในการที่จะทำการจัดตั้ง

2. นิติบุคคลเอกชน มีฐานะ สิทธิ และหน้าที่ในความรับผิดชอบเช่นเดียวกับบุคคลธรรมดา อีกทั้งทรัพย์สินต่างๆของนิติบุคคลเอกชนดังกล่าวนี้ย่อมสามารถที่จะตกอยู่ในบังคับกฎหมายว่าด้วยการบังคับชำระหนี้ของเจ้าหนี้ด้วย⁴⁰ ซึ่งต่างไปจากนิติบุคคลมหาชนที่มีฐานะพิเศษ โดยจะมีอำนาจต่างๆเหนือไปกว่านิติบุคคลที่เป็นเอกชน โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับการปกครองหรือการใช้อำนาจสาธารณะ รวมทั้งมีความผูกพันในการที่จะรักษาไว้ซึ่งผลประโยชน์ของสาธารณะมากกว่าหน้าที่ในการที่จะกระทำการปฏิบัติตามสัญญา ส่วนในเรื่องของความรับผิดชอบในเรื่องของการไม่ปฏิบัติตามหน้าที่ซึ่งกฎหมายได้กำหนดไว้หรือรับผิดชอบตามสัญญานั้น การจะบังคับให้นิติบุคคลมหาชนรับผิดชอบนั้นย่อมจะแตกต่างไปจากความรับผิดชอบของนิติบุคคลเอกชน รวมทั้งยังต้องคำนึงถึงผลประโยชน์ในทางมหาชน หรือผลประโยชน์โดยรวมทางสาธารณะประกอบในการที่จะพิจารณาด้วยเสมอ

3. นิติบุคคลมหาชนนั้นสามารถที่จะมีอำนาจพิเศษ ซึ่งก็คือ อำนาจในทางปกครอง ทั้งนี้เนื่องด้วยวัตถุประสงค์ของนิติบุคคลมหาชนที่ต่างจากนิติบุคคลเอกชน กล่าวคือ นิติบุคคลเอกชนนั้นจะคำนึงเฉพาะผลประโยชน์ที่จะได้จากการดำเนินงานร่วมกัน หากแต่นิติบุคคลมหาชนนั้นจะคำนึงถึงประโยชน์สาธารณะเป็นหลักในการดำเนินงาน ส่งผลให้นิติบุคคลมหาชนสามารถใช้อำนาจต่างๆในทางปกครองได้ อาทิ อำนาจในการเวนคืนที่ดินจากประชาชนเพื่อนำไปก่อสร้างประโยชน์สาธารณะ โดยไม่จำเป็นต้องได้รับความยินยอมจากประชาชนก่อนแต่อย่างใด ส่วนอำนาจของนิติบุคคลเอกชนนั้น นิติบุคคลเอกชนจะไม่สามารถที่จะใช้อำนาจในทางปกครองใดๆดังเช่นนิติบุคคลมหาชนได้ แต่การใช้อำนาจนั้นจะเป็นไปในแนวทางที่เท่าเทียมกันระหว่างนิติบุคคลด้วยกัน

⁴⁰ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 214

2.2.8.4 การแสดงออกของนิติบุคคล

เมื่อกล่าวได้ว่านิติบุคคลนั้นเป็นเพียงบุคคลที่กฎหมายได้รับรองความมีตัวตนขึ้น แต่ในความเป็นจริงแล้ว นิติบุคคลนั้นมิได้มีตัวตนทางกายภาพดังเช่นบุคคลธรรมดาแต่อย่างใด ทำให้การแสดงออกอย่างใดๆของนิติบุคคลย่อมต้องกระทำผ่านทางผู้แทนของนิติบุคคลนั้นๆหรือตัวแทนของผู้แทนของนิติบุคคลนั้นๆตามที่ได้มีการบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 70 วรรคสอง ที่บัญญัติว่า “ความประสงค์ของนิติบุคคลย่อมแสดงออกโดยผู้แทนของนิติบุคคล

2.2.8.5 ความรับผิดชอบของนิติบุคคลเอกชน

เมื่อการที่นิติบุคคลนั้นถือได้ว่าเป็นเพียงบุคคลที่กฎหมายได้รับรองความมีตัวตนขึ้น แต่มิได้มีตัวตนทางกายภาพดังเช่นบุคคลธรรมดา ส่งผลให้กฎหมายจึงจำเป็นต้องบัญญัติความรับผิดชอบของนิติบุคคลไว้เป็นการพิเศษ ซึ่งได้มีบัญญัติอยู่ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 76 ที่ได้บัญญัติว่า

“ ถ้าการกระทำตามหน้าที่ของผู้แทนของนิติบุคคลหรือผู้มีอำนาจกระทำการแทนนิติบุคคล เป็นเหตุให้เกิดความเสียหายขึ้นแก่บุคคลอื่น นิติบุคคลนั้นต้องรับผิดชอบเพื่อใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายนั้น แต่ไม่สูญเสียสิทธิที่จะไล่เบี้ยเอาแก่ผู้ก่อความเสียหาย

ถ้าความเสียหายแก่บุคคลอื่นเกิดจากการกระทำที่ไม่อยู่ในขอบวัตถุประสงค์หรืออำนาจหน้าที่ของนิติบุคคล บรรดาบุคคลดังกล่าวตามวรรคหนึ่งที่ได้เห็นชอบให้กระทำการนั้นหรือได้เป็นผู้กระทำการดังกล่าวต้องร่วมกันรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้ที่ได้รับความเสียหายนั้น”

จากบทบัญญัติของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 76 ในข้างต้น สามารถกล่าวได้ว่า การกระทำใดๆของนิติบุคคลนั้นๆ หากผู้แทนของนิติบุคคลหรือผู้มีอำนาจกระทำการแทนนิติบุคคลนั้นกระทำไปตามหน้าที่ภายในขอบวัตถุประสงค์หรืออำนาจหน้าที่ของนิติบุคคลนั้นๆ และเกิดความเสียหายอย่างใดๆขึ้นแก่บุคคลอื่นแล้ว นิติบุคคลนั้นต้องรับผิดชอบเพื่อใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายนั้น โดยผู้แทนของนิติบุคคลหรือผู้มีอำนาจกระทำการแทนนิติบุคคลนั้นไม่ต้องรับผิดชอบแต่อย่างใด แต่อย่างไรก็ตามหากว่าผู้แทนของนิติบุคคลหรือผู้มีอำนาจกระทำการแทนนิติบุคคลนั้นกระทำการอย่างใดๆไปนอกเหนือจากขอบวัตถุประสงค์หรืออำนาจหน้าที่ของนิติบุคคลนั้นๆ และเกิดความเสียหายอย่างใดๆขึ้นแก่บุคคลอื่นแล้วผู้แทนของนิติบุคคลหรือผู้มีอำนาจกระทำการแทนนิติบุคคลนั้นซึ่งเป็นผู้ที่ได้เห็นชอบให้กระทำการนั้นหรือได้เป็นผู้กระทำการดังกล่าวต้องรับผิดชอบเพื่อชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้ที่ได้รับความเสียหายนั้น โดยที่นิติบุคคลนั้นๆไม่ต้องร่วมรับผิดชอบด้วยแต่อย่างใด

ในกรณีที่ผู้กระทำความผิดใดๆที่เป็นเพียงลูกจ้างของนิติบุคคลนั้นแต่มิใช่ผู้แทนของนิติบุคคลหรือผู้มีอำนาจกระทำการแทนนิติบุคคลนั้นแต่อย่างใด ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 425 ซึ่งบัญญัติว่า “นายจ้างต้องร่วมกันรับผิดชอบลูกจ้างในผลแห่งละเมิดซึ่งลูกจ้างได้กระทำไปในการจ้างนั้น” และมาตรา 426 ที่บัญญัติว่า “นายจ้างซึ่งได้ใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่บุคคลภายนอกเพื่อละเมิดอันลูกจ้างได้ทำนั้น ชอบที่จะได้ชดใช้จากลูกจ้างนั้น” ฉะนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าหากลูกจ้างของนิติบุคคลใดได้กระทำการโดยผิดกฎหมายไม่ว่าโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อ อันเป็นการละเมิดต่อชีวิต ร่างกาย อนามัย เสรีภาพ ทรัพย์สิน หรือสิทธิอย่างใดอย่างหนึ่งของบุคคลอื่น⁴¹ โดยการกระทำนั้นอยู่ในทางการจ้างของนิติบุคคลดังกล่าวแล้ว นิติบุคคลดังกล่าวนั้นย่อมต้องร่วมรับผิดชอบในฐานะลูกหนี้ร่วมกันกับลูกจ้างดังกล่าวด้วย ตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 425 ทั้งนี้นิติบุคคลดังกล่าวเมื่อได้ชดใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายแก่ผู้ที่ได้รับความเสียหายไปแล้ว ย่อมมีสิทธิที่จะเรียกเอาค่าลูกจ้างดังกล่าวของตนได้ตามส่วนที่นิติบุคคลนั้นได้ใช้ไปจริง

2.2.8.6 ความรับผิดชอบของนิติบุคคลมหาชน

ในส่วนความรับผิดชอบของนิติบุคคลมหาชนนั้นในส่วนของประเทศไทยใน พ.ศ. 2539 ได้มีการตราขึ้นใช้ซึ่งพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 ส่งผลให้การกระทำละเมิดใดๆที่ได้กระทำไปในขอบเขตแห่งการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ของรัฐ⁴² ผู้ได้รับความเสียหายจากการกระทำดังกล่าวต้องเรียกร้องต่อหน่วยงานรัฐ⁴³ ที่เจ้าหน้าที่นั้นสังกัดอยู่ให้รับผิดชอบ เว้นแต่เจ้าหน้าที่นั้นมิได้สังกัดหน่วยงานรัฐใด ก็ให้กระทรวงการคลังเป็นผู้รับผิดชอบ เท่านั้น โดยเจ้าหน้าที่รัฐไม่ต้องรับผิดชอบเป็นการส่วนตัวแต่อย่างใด⁴⁴ ทั้งนี้แม้ต่อมาหน่วยงานรัฐดังกล่าวได้ใช้

⁴¹ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 420

⁴² พระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 มาตรา 4 บัญญัติว่า ในพระราชบัญญัตินี้ เจ้าหน้าที่ หมายความว่า ข้าราชการ พนักงาน ลูกจ้าง หรือผู้ปฏิบัติงานประเภทอื่น ไม่ว่าจะเป็นการแต่งตั้งในฐานะเป็นกรรมการหรือฐานะอื่นใด

⁴³ พระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 มาตรา 4 บัญญัติว่า ในพระราชบัญญัตินี้ หน่วยงานรัฐ หมายความว่า กระทรวง ทบวง กรม หรือส่วนราชการที่เรียกชื่ออย่างอื่นและมีฐานะเป็นกรม ราชการส่วนภูมิภาค ราชการส่วนท้องถิ่น และรัฐวิสาหกิจที่ตั้งขึ้นโดยพระราชบัญญัติหรือพระราชกฤษฎีกา และให้หมายความรวมถึงหน่วยงานอื่นของรัฐที่มีพระราชกฤษฎีกากำหนดให้เป็นหน่วยงานของรัฐตามพระราชบัญญัตินี้ด้วย

⁴⁴ พระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 มาตรา 5 บัญญัติว่า หน่วยงานของรัฐต้องรับผิดชอบต่อผู้เสียหายในผลแห่งละเมิดที่เจ้าหน้าที่ของตนได้กระทำในการปฏิบัติหน้าที่ ในกรณีนี้ผู้เสียหายอาจฟ้องหน่วยงานของรัฐดังกล่าวได้โดยตรง แต่จะฟ้องเจ้าหน้าที่ไม่ได้

ค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายแก่ผู้เสียหายแล้ว ก็อาจเรียกเอาจากเจ้าหน้าที่รัฐนั้นที่เป็นเหตุให้เกิดการละเมิดได้ เว้นแต่เป็นการกระทำที่เจ้าหน้าที่รัฐดังกล่าวได้กระทำด้วยความจงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง ซึ่งอาจเรียกไม่เต็มตามจำนวนที่ชดใช้ไปก็ได้ โดยคำนึงถึงระดับความร้ายแรงแห่งการกระทำและความเป็นธรรมเป็นกรณีๆ ไป⁴⁵ แต่อย่างไรก็ตามหากว่าการกระทำละเมิดใดที่ได้กระทำไปนอกขอบเขตแห่งการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ของรัฐ เจ้าหน้าที่รัฐนั้นก็จำเป็นต้องรับผิดชอบเป็นการเฉพาะตัว เท่านั้น⁴⁶

2.2.8.7 ความรับผิดชอบในทางอาญาของนิติบุคคล

ในปัจจุบันตามหลักกฎหมายทั้งในส่วนของประเทศไทยและในส่วนของแต่ละประเทศ ถือตามกันว่า ให้นิติบุคคลสามารถที่จะรับผิดชอบในทางอาญาได้ เนื่องด้วยเหตุผลดังต่อไปนี้⁴⁷

1. ในเรื่องของการแสดงเจตนาของนิติบุคคลในกระทำความผิดทางอาญานั้น เห็นว่าเมื่อการแสดงออกอย่างใดๆ ของนิติบุคคลย่อมต้องกระทำผ่านทางผู้แทนของนิติบุคคลนั้นๆ หรือตัวแทนของผู้แทนของนิติบุคคลนั้นๆ และเมื่อเกิดการแสดงเจตนาของนิติบุคคลซึ่งกระทำโดยผู้แทนของนิติบุคคลนั้นๆ หรือตัวแทนของผู้แทนของนิติบุคคลนั้น และได้แสดงเจตนาตามหน้าที่ภายในขอบวัตถุประสงค์หรืออำนาจหน้าที่ของนิติบุคคลนั้นๆ ย่อมส่งผลให้การแสดงเจตนาดังกล่าวนั้นผูกพันนิติบุคคลดังกล่าวนั้นด้วย โดยถือได้ว่าเป็นการแสดงเจตนาของนิติบุคคลนั่นเอง ซึ่งหากว่าการแสดงเจตนาใดของนิติบุคคลต้องด้วยองค์ประกอบความผิดในทางอาญาแล้ว ความผิดอาญาก็ย่อมเกิดขึ้นได้ หรือในบางกรณีที่มีกฎหมายบัญญัติไว้เป็นพิเศษให้นิติบุคคลต้องรับผิดชอบ

ถ้าการละเมิดเกิดจากเจ้าหน้าที่ซึ่งไม่ได้สังกัดหน่วยงานรัฐแห่งใด ให้ถือว่ากระทรวงการคลังเป็นหน่วยงานของรัฐที่ต้องรับผิดชอบตามวรรคหนึ่ง

⁴⁵ พระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 มาตรา 8 บัญญัติว่า ในกรณีหน่วยงานรัฐต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เสียหายเพื่อการละเมิดของเจ้าหน้าที่ ให้หน่วยงานของรัฐมีสิทธิเรียกให้เจ้าหน้าที่ผู้ทำละเมิดชดใช้ค่าสินไหมทดแทนดังกล่าวแก่หน่วยงานของรัฐได้ ถ้าเจ้าหน้าที่ได้กระทำการนั้นไปด้วยความจงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง

สิทธิที่จะเรียกให้ชดใช้ค่าสินไหมทดแทนตามวรรคหนึ่งจะมีได้เพียงใด ให้คำนึงถึงระดับความร้ายแรงแห่งการกระทำและความเป็นธรรมในแต่ละกรณีเป็นเกณฑ์โดยมิต้องให้ใช้เต็มจำนวนของความเสียหายก็ได้”

⁴⁶ พระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 มาตรา 6 บัญญัติว่า “ถ้าการกระทำละเมิดของเจ้าหน้าที่มิใช่การกระทำในการปฏิบัติหน้าที่ เจ้าหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบในการนั้นเป็นการเฉพาะตัว ในกรณีนี้ผู้เสียหายอาจฟ้องเจ้าหน้าที่ได้โดยตรง แต่จะฟ้องหน่วยงานของรัฐไม่ได้

⁴⁷ ประสิทธิ โฆวิไลกุล. (2549). *คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยบุคคลและความรับผิดทางอาญาของนิติบุคคล* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์นิติธรรม. หน้า 253-254.

อาญาแม้มิได้กระทำโดยมีเจตนา ทั้งนี้การรับโทษทางอาญาของนิติบุคคลดังกล่าวนั้นจะต้องรับโทษเท่าที่ลักษณะแห่งโทษทางอาญาเปิดช่องให้สามารถที่จะลงโทษนิติบุคคลนั้นได้

2. ในเรื่องวัตถุประสงค์แห่งการลงโทษนิติบุคคล เห็นว่าในปัจจุบันนี้ได้เกิดมีขึ้นซึ่งนิติบุคคลเป็นจำนวนมากโดยเฉพาะนิติบุคคลในรูปแบบของห้างหุ้นส่วนบริษัท ซึ่งนิติบุคคลเหล่านั้นย่อมมีความเชื่อมโยงกับประโยชน์ส่วนรวมของสาธารณชน รวมทั้งในเรื่องความสงบเรียบร้อยของสังคม ซึ่งจากเหตุผลดังกล่าวในข้างต้นย่อมทำให้การที่จะลงโทษทางอาญาแก่นิติบุคคลนั้นถือได้ว่าเป็นวิธีการอย่างหนึ่งเพื่อความปลอดภัย ตลอดจนสงบเรียบร้อยของประชาชนในสังคม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อป้องกันไม่ให้นิติบุคคลนั้นแสวงหาประโยชน์จากสังคมโดยมิชอบด้วยกฎหมาย

3. ในเรื่องของประเภทของโทษที่จะลงแก่นิติบุคคล ในกรณีนี้ศาลได้ทำการแก้ไขปัญหาดังกล่าวโดยการลงโทษเพียงเท่าที่สภาพแห่งโทษจะเปิดช่องให้สามารถที่จะลงแก่นิติบุคคลนั้นได้ กล่าวคือ การที่ศาลจะลงโทษปรับ ริบทรัพย์สิน สั่งให้เลิกซึ่งกิจการ สั่งให้เพิกถอนสถานภาพการเป็นนิติบุคคล เพิกถอนใบอนุญาต หรือสั่งให้หยุดดำเนินกิจการชั่วคราว ทั้งนี้จะเห็นได้ว่าโทษดังกล่าวในข้างต้นย่อมเป็นโทษที่สภาพแห่งโทษจะเปิดช่องให้สามารถที่จะลงแก่นิติบุคคลได้

4. กรณีที่มีกฎหมายบัญญัติไว้เป็นพิเศษให้นิติบุคคลต้องรับผิดทางอาญา โดยมีทั้งกฎหมายสาระบัญญัติ และกฎหมายวิธีสบัญญัติ อาทิ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 7 ซึ่งถือว่าเป็นบทบัญญัติให้ใช้บังคับแก่นิติบุคคลโดยเฉพาะ⁴⁸

5. ในคำพิพากษาของศาลฎีกาในปัจจุบัน ได้ทำการพิพากษาให้ความรับผิดชอบของนิติบุคคลนั้นมีความกว้างขวางครอบคลุมมากขึ้น อาทิ ความผิดเกี่ยวกับการฉ้อโกง ความผิดฐานปลอมเอกสาร หรือความผิดเกี่ยวกับการเป็นตัวการร่วมกับผู้แทนของนิติบุคคลนั้นด้วย อาทิ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 556 / 2530 ซึ่งได้วางหลักไว้ว่า การกระทำใดๆของผู้แทนนิติบุคคลภายในขอบอำนาจของผู้แทน และอยู่ภายในขอบวัตถุประสงค์ของนิติบุคคลดังกล่าว การกระทำนั้นย่อมถือได้ว่าผูกพันต่อนิติบุคคลนั้น และถือเป็นการกระทำของนิติบุคคลนั้นเองด้วย

⁴⁸ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 7 บัญญัติว่า ในการสอบสวน ได้สวนมูลฟ้อง หรือพิจารณาคดีที่นิติบุคคลเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลย ให้ออกหมายเรียกผู้จัดการหรือผู้แทนอื่นๆของนิติบุคคลนั้น ให้ไปยังพนักงานสอบสวนหรือศาล แล้วแต่กรณี

ถ้าผู้จัดการหรือผู้แทนอื่นๆของนิติบุคคลนั้นไม่ปฏิบัติตามหมายเรียก จะออกหมายจับผู้นั้นมาก็ได้ แต่ห้ามมิให้ใช้บทบัญญัติว่าด้วยปล่อยชั่วคราว ชังหรือจำคุกแก่ผู้จัดการ หรือผู้แทนของนิติบุคคล ในคดีที่นิติบุคคลนั้นเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลย

2.2.9 องค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ (Organized Crime)

เนื่องด้วยพฤติกรรมด้านต่างๆของมนุษย์ทำให้มนุษย์นั้นนำสัตว์มาใช้เพื่อประโยชน์ด้านต่างๆแก่ตน อาทิ การเลี้ยงเพื่อเฝ้ากันอันตราย การเลี้ยงเพื่อความสนุกสนานเพลิดเพลิน หรือเพื่อการบริโภค ซึ่งโดยทั่วไปแล้วมนุษย์นั้นสามารถที่จะบริโภคได้ทั้งพืชและเนื้อสัตว์ได้ โดยมีเพียงบางชนิดเท่านั้นที่มนุษย์นิยมบริโภค แต่อย่างไรก็ตามในบางวัฒนธรรมของสังคมมนุษย์นั้นก็นิยมบริโภคเนื้อสัตว์ที่ไม่เป็นที่นิยมบริโภคในหมู่มนุษย์ หรือสัตว์ที่ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเช่นกัน อาทิ การนำสัตว์เลี้ยงหรือสัตว์ป่าคุ้มครองมาประกอบอาหาร เป็นต้น รวมทั้งกรณีที่วัฒนธรรมของมนุษย์นั้นนิยมที่จะนำชิ้นส่วนต่างๆของสัตว์มาใช้เป็นเครื่องประดับแสดงฐานะทางสังคม เครื่องรางของขลัง หรือแม้แต่นำมาทำเป็นยาเพื่อบำรุงร่างกาย ด้วยเหตุดังกล่าวในข้างต้นนี้จึงส่งผลให้เกิดปัญหาการค้าและการค้าสัตว์โดยผิดกฎหมายอย่างแพร่หลายไม่ว่าจะทั้งในประเทศไทยเอง รวมถึงการค้าสัตว์โดยผิดกฎหมายระหว่างประเทศ อาทิ การค้าสุนัขข้ามชาติซึ่งมีการขนย้ายโดยการนำมาขังไว้ในกรงแคบๆโดยงดอาหารและน้ำ⁴⁹ หรือการค้างาช้าง หนังเสือ หรือชิ้นส่วนอื่นๆจากสัตว์ข้ามชาติ⁵⁰ เป็นต้น ซึ่งการกระทำดังกล่าวนี้ถือเป็นการกระทำที่ผิดกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองสัตว์และถือเป็นการทารุณกรรมสัตว์อย่างหนึ่งด้วยเช่นกัน ทั้งนี้โดยส่วนใหญ่แล้วการกระทำในลักษณะนี้จะเป็นการกระทำของกลุ่มบุคคล หรือนิติบุคคลที่มีการจัดตั้งขึ้นโดยถูกต้องตามกฎหมาย⁵¹ ซึ่งจะมีการแบ่งหน้าที่ปฏิบัติงานอย่างเป็นระบบในรูปของขบวนการ อาทิ ผู้ที่ทำหน้าที่สั่งการ ผู้นำหรือผู้จัดหาชิ้นส่วนสัตว์ ผู้ขนย้าย รวมถึงผู้นำออกขายในตลาดมืด เป็นต้น ซึ่งการกระทำดังกล่าวนี้อาจเรียกได้ว่าเป็นการกระทำในรูปแบบขององค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ (Organized Crime) โดยในมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการมีส่วนร่วมในองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ พ.ศ. 2556 นั้นได้มีการบัญญัติให้คำนิยามของคำว่า องค์กรอาชญากรรมข้ามชาติไว้ ดังต่อไปนี้⁵²

⁴⁹ASTV ผู้จัดการออนไลน์. (2555). *เปิดเส้นทางค้าหมาข้ามโขงปลายทางสู่เวียดนาม*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก <http://www.manager.co.th/local/View-News.aspx?NewID=9540000101639>. [2559, 13 กันยายน]

⁵⁰ ศาลากลางจับลอบขนงาช้างซุกใบชา 3.1 ตัน กว่า 200 ล้านบาท. (2558, 27 เมษายน). *ไทยรัฐ*.

⁵¹ASTV ผู้จัดการออนไลน์. (2559). *ปิดฉากขนย้ายเสือ “วัดป่าหลวงตาบัว” จ่อโดน ส.ป.ก. เพิกถอนที่ดินกว่า 300 ไร่ซ้ำพบใช้ผิดประเภท*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก <http://www.manager.co.th/local/View-News.aspx?NewID=9590000056185>. [2559, 14 กันยายน]

⁵² พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการมีส่วนร่วมในองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ พ.ศ. 2556 (2556,26 มิถุนายน). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่มที่ 130 (ตอนที่55ก), หน้า 1-2.

“องค์กรอาชญากรรม” หมายความว่า คณะบุคคลตั้งแต่ 3 คนขึ้นไปที่รวมตัวกันช่วงระยะเวลาหนึ่งและร่วมกันกระทำการใด โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อกระทำความผิดร้ายแรงและเพื่อได้มาซึ่งผลประโยชน์ทางการเงิน ทรัพย์สิน หรือผลประโยชน์ทางวัตถุอย่างอื่นไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อม

“ความผิดร้ายแรง” หมายความว่า ความผิดอาญาที่กฎหมายกำหนดโทษจำคุกขั้นสูงสุดตั้งแต่ 4 ปีขึ้นไป หรือโทษสถานที่หนักกว่านั้น

“องค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ” หมายความว่า องค์กรอาชญากรรมที่มีการกระทำความผิดซึ่งมีลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่ง ดังต่อไปนี้

- (1) ความผิดที่กระทำในเขตแดนของรัฐมากกว่าหนึ่งรัฐ
- (2) ความผิดที่ได้กระทำในรัฐหนึ่ง แต่การเตรียมการ การวางแผน การสั่งการ การสนับสนุน หรือการควบคุมการกระทำความผิดได้กระทำในอีกรัฐหนึ่ง
- (3) ความผิดที่ได้กระทำในรัฐหนึ่ง แต่เกี่ยวข้องกับองค์กรอาชญากรรมที่กระทำผิดมากกว่าหนึ่งรัฐ

(4) ความผิดที่ได้กระทำในรัฐหนึ่ง แต่ผลของการกระทำที่สำคัญได้เกิดขึ้นในอีกรัฐหนึ่ง

เมื่อการกระทำในลักษณะองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ(Organized Crime) โดยเฉพาะในรูปแบบของการค้าชีวิตสัตว์หรือค้าชิ้นส่วนต่างๆของสัตว์นี้ย่อมจะส่งผลกระทบต่อสัตว์ที่จะได้รับความทุกข์ทรมานในลักษณะดังกล่าวนี้เป็นจำนวนที่มากกว่าการกระทำการทารุณกรรมสัตว์โดยทั่วไปอย่างมาก ซึ่งเมื่อพิจารณาถึงผลกระทบที่เกิดกับสัตว์ตลอดจนความเสียหายที่เกิดขึ้นในด้านต่างๆแล้วทำให้เห็นได้ว่าแม้จะมีการบัญญัติขึ้นซึ่งพระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์ พ.ศ. 2557 ก็ตาม หากแต่ในปัจจุบันโทษกำหนดไว้ตามมาตรา 20 แห่งพระราชบัญญัตินี้ ยังถือว่ายังไม่อาจที่จะหยุดยั้งพฤติกรรมการทารุณกรรมสัตว์ขององค์กรอาชญากรรมข้ามชาติที่กระทำความผิดในลักษณะนี้ได้แต่อย่างใด เนื่องจากยังมีการกระทำความผิดในลักษณะเช่นนี้อยู่อย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้เห็นว่ามีสาเหตุเพราะความร้ายแรงแห่งโทษที่ได้ลงแก่ผู้กระทำความผิดนั้น ไม่ได้สัดส่วนกับความร้ายแรงของความผิดที่กลุ่มบุคคลดังกล่าวได้กระทำลงไป ซึ่งถือได้ว่าเป็นการลงโทษที่น้อยกว่าประโยชน์ที่ผู้กระทำความผิดได้รับจากการกระทำความผิดนั้นอันย่อมจะส่งผลให้บุคคลดังกล่าวที่กระทำความผิดไม่เกิดความเกรงกลัวต่อโทษขึ้น และยังก่อให้เกิดแรงจูงใจให้บุคคลดังกล่าวกระทำความผิดนั้นซ้ำ รวมถึงทำให้บุคคลอื่นๆในสังคมไม่เกรงกลัวต่อโทษของการกระทำผิดดังกล่าวได้ โดยในปัจจุบันจากรายงานของ World Wide Fund for Nature หรือ WWF พบว่าเครือข่ายอาชญากรรมมองว่าการลักลอบล่าสัตว์ป่ามีความเสี่ยงต่ำแต่สร้างผลกำไรสูง โดยสามารถทำเงินได้ง่าย โดยแต่ละปีมีเม็ดเงินไหลเวียนในธุรกิจนี้สูงถึง 19,000 ล้านดอลลาร์

เหรียญสหรัฐ หรือราว 570,000 ล้านบาท นับเป็นการลักลอบค้าสิ่งผิดกฎหมายขนาดใหญ่อันดับ 4 ของโลก รองจากยาเสพติด สินค้าละเมิดลิขสิทธิ์ และการค้ามนุษย์⁵³

ในส่วนผลกระทบของการกระทำดังกล่าวต่อสาธารณชนนั้นเห็นว่า เมื่อปัญหาการค้าสัตว์ข้ามชาติโดยผิดกฎหมายมีอยู่อย่างต่อเนื่องแล้ว นอกจากจะทำให้ประเทศชาติสูญเสียทรัพยากรสัตว์ อันถือเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่ทรงคุณค่าแล้ว ยังอาจส่งผลให้ต่างชาติทำการคว่ำบาตรทางการค้ากับประเทศไทยได้ ซึ่งหากเป็นเช่นนั้นประเทศไทยก็จะได้รับผลกระทบในด้านการค้าขายชนิดพันธุ์ต่างๆตามที่ได้มีระบุไว้ในอนุสัญญาการค้าระหว่างประเทศ อาทิ หนั่งจระเข้ และจะรวมไปถึงไม้ประดับด้วย ดังเห็นได้จากกรณีที่มีการประชุมอนุสัญญาการค้าระหว่างประเทศซึ่งชนิดสัตว์ป่าและพืชป่าที่ใกล้สูญพันธุ์ (Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora : CITES) ที่ได้กำหนดข้อเรียกร้องในการเพิ่มบทบัญญัติกฎหมายที่เกี่ยวกับการคุ้มครองสัตว์โดยเฉพาะเรื่องการค้าช้างให้เข้มงวดมากขึ้น มิฉะนั้นอาจมีการตัดสินใจใช้มาตรการคว่ำบาตรทางการค้ากับประเทศไทยได้⁵⁴ ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจของชาติ และหากปัญหาดังกล่าวไม่ได้รับการแก้ไขอย่างทันทั่วทั้งที่แล้วย่อมจะทำให้เครือข่ายองค์กรเหล่านี้มีความเข้มแข็ง อันจะทำให้การปราบปรามนั้นยิ่งกระทำได้ยากตามไปด้วย และผลกำไรที่ได้นั้นก็อาจมีการนำไปเป็นทุนในการสนับสนุนการประกอบอาชญากรรมอย่างอื่นหรือการก่อการร้าย อันจะทำให้บั่นทอนความมั่นคงของชาติไปโดยปริยาย

2.3 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับสัตว์

2.3.1 ความหมายของสัตว์

2.3.1.1 ตามความหมายในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2554 ได้ให้ความหมายคำว่า “สัตว์” ไว้ว่าหมายถึง สิ่งมีชีวิตซึ่งแตกต่างไปจากพรรณไม้ ส่วนมากมีความรู้สึกและเคลื่อนไหวย้ายที่ไปได้เองหรือสัตว์ที่ไม่ใช่มนุษย์⁵⁵

2.3.1.2 ตามพระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์ พ.ศ. 2557 ได้ให้คำนิยามความหมายของคำว่าสัตว์ไว้ในมาตรา 3 ว่า “สัตว์” หมายความว่า สัตว์ที่โดย

⁵³ Global Motion. (2556). ค้าสัตว์ป่า ๕๗๐,๐๐๐ ล้านบาท, *สารคดี*, (335). หน้า 2.

⁵⁴ โพสต์ทูเดย์. (2557). *ไซเตสเสนอให้ไทยเสนอแผนแก้ช้างช้างภายใน 30 ก.ย.*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก <http://www.posttoday.com/social/env/318791>. [2559, 14 กันยายน]

⁵⁵ สำนักหอสมุดแห่งชาติ. พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 7 รอบ (พิมพ์ครั้งที่ 1). หน้า 227.

ปกคิเลี้ยงไว้เพื่อเป็นสัตว์บ้าน สัตว์เลี้ยงเพื่อใช้งาน สัตว์เลี้ยงเพื่อใช้เป็นพาหนะ สัตว์เลี้ยงเพื่อใช้เป็นเพื่อน สัตว์เลี้ยงเพื่อใช้เป็นอาหาร สัตว์เลี้ยงเพื่อใช้ในการแสดง หรือสัตว์เลี้ยงเพื่อใช้ในการอื่นใด ทั้งนี้ ไม่ว่าจะมิเจ้าของหรือไม่ก็ตาม และให้หมายความรวมถึงสัตว์ที่อาศัยอยู่ในธรรมชาติตามที่รัฐมนตรีประกาศกำหนด⁵⁶

2.3.1.3 พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535 ได้ให้คำนิยามความหมายของคำว่าสัตว์ไว้ในมาตรา 4⁵⁷ ดังนี้

“สัตว์ป่า” หมายความว่า สัตว์ทุกชนิด ไม่ว่าสัตว์ปีก สัตว์บก สัตว์น้ำแมลงหรือแมง ซึ่งสภาพธรรมชาติย่อมเกิดและดำรงชีวิตอยู่ในป่า ในน้ำ และให้ความหมายรวมถึงไข่ของสัตว์ป่าเหล่านั้นทุกชนิดด้วย แต่ไม่หมายความรวมถึงสัตว์พาหนะที่ได้จดทะเบียนทำตัวรูปพรรณตามกฎหมายว่าด้วยสัตว์พาหนะแล้วและสัตว์พาหนะที่ได้มาจากการสืบพันธุ์ของสัตว์พาหนะดังกล่าว

“สัตว์ป่าสงวน” หมายความว่า สัตว์ป่าที่หายากตามบัญชีท้ายพระราชบัญญัตินี้และตามที่กำหนดโดยตราเป็นพระราชกฤษฎีกา

“สัตว์ป่าคุ้มครอง” หมายความว่า สัตว์ป่าตามที่กฎกระทรวงกำหนดให้เป็นสัตว์ป่าคุ้มครอง

2.3.2 ประเภทของสัตว์

2.3.2.1 สัตว์บ้าน

สัตว์บ้าน หมายความว่า สัตว์ที่มนุษย์นำมาเลี้ยงเป็นระยะเวลาอันนานจนขาดจากสภาพของความเป็นสัตว์ป่า ในที่นี้หมายถึง สุนัขและแมวเท่านั้น ส่วนสัตว์ชนิดอื่นที่มนุษย์นำมาเลี้ยง เช่น กระต่าย ปลา นก โดยสภาพธรรมชาติยังคงดำรงชีวิตตามสภาพของสัตว์ป่าแต่ดั้งเดิม เช่น ปลา ยังคงเกิดและดำรงชีวิตอยู่ในน้ำตามสภาพธรรมชาติดั้งเดิม แม้อาจบางชนิดนั้นจะไม่เคยดำรงชีวิตอยู่ในแหล่งน้ำธรรมชาติมาก่อนเลยก็ตาม⁵⁸

⁵⁶ พระราชบัญญัติ ป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์ พ.ศ. 2557.

มาตรา 3 ในพระราชบัญญัติฉบับนี้

“สัตว์” หมายความว่า สัตว์ที่โดยปกคิเลี้ยงไว้เพื่อเป็นสัตว์บ้าน สัตว์เลี้ยงเพื่อใช้งาน สัตว์เลี้ยงเพื่อใช้เป็นพาหนะ สัตว์เลี้ยงเพื่อใช้เป็นเพื่อน สัตว์เลี้ยงเพื่อใช้เป็นอาหาร สัตว์เลี้ยงเพื่อใช้ในการแสดง หรือสัตว์เลี้ยงเพื่อใช้ในการอื่นใด ทั้งนี้ ไม่ว่าจะมิเจ้าของหรือไม่ก็ตาม และให้หมายความรวมถึงสัตว์ที่อาศัยอยู่ในธรรมชาติตามที่รัฐมนตรีประกาศกำหนด

๑๓๑

๑๓๑

⁵⁷ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 109/ ตอนที่ 15/ หน้า 1/ 28 กุมภาพันธ์ 2535.

⁵⁸ ยืนหยัด ใจสมุทร. (2549). *คำอธิบายรวมกฎหมายป่าไม้และสัตว์ป่า*. กรุงเทพฯ: นิติธรรม พับลิชชิงเฮาส์. หน้า 231.

2.3.2.2 สัตว์เศรษฐกิจ

สัตว์เศรษฐกิจ หมายความว่า สัตว์ที่มนุษย์นำมาเลี้ยง เพื่อผลประโยชน์อย่างใดอย่างหนึ่ง หรือหลายอย่าง เช่น เพื่อใช้งานและเป็นอาหาร เป็นต้น สัตว์เศรษฐกิจมีทั้งสัตว์สี่เท้า เช่น สุกร โค กระบือ ม้า แพะ แกะ และสัตว์ปีก เช่น เป็ด ห่าน ไก่ ไก่วง เป็นต้น⁵⁹

2.3.2.3 สัตว์ป่า

พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535⁶⁰ มาตรา 4 ได้ให้ความหมาย “สัตว์ป่า” ไว้ว่า สัตว์ทุกชนิดไม่ว่าสัตว์บก สัตว์น้ำ สัตว์ปีก แมลงหรือแมง ซึ่งโดยสภาพธรรมชาติย่อมเกิดและดำรงชีวิตอยู่ในป่าหรือน้ำ และให้ความหมายรวมถึงไข่ของสัตว์ป่าเหล่านั้นทุกชนิดด้วย แต่ไม่หมายความรวมถึงสัตว์พาหนะที่ได้จดทะเบียนทำตัวรูปพรรณตามกฎหมายพาหนะดังกล่าว

2.4 ความหมายและลักษณะของการทารุณกรรมสัตว์

2.4.1 ความหมายของการทารุณกรรมสัตว์

2.4.1.1 The Longman Dictionary of Contemporary English ได้ให้ความหมายของคำว่า “การทารุณกรรมสัตว์ หรือ Animal Cruelty” ไว้ว่าหมายถึง ความตั้งใจที่จะทำให้สัตว์ได้รับความเจ็บปวดทุกข์ทรมาน หรือรูปแบบพฤติกรรมที่มีเจตนาซึ่งเป็นสาเหตุทำให้เกิดความเจ็บปวดทุกข์ทรมานต่อสัตว์

2.4.1.2 คำว่า “การทารุณกรรมสัตว์” นั้น ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตสถาน พุทธศักราช 2554 ไม่ได้มีการบัญญัติให้ความหมายไว้โดยเฉพาะแต่อย่างใด หากแต่เมื่อได้พิจารณาความหมายของแต่ละคำแล้วจะให้ความหมายตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตสถาน พุทธศักราช 2554⁶¹ ดังนี้

⁵⁹ สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน โดยพระราชประสงค์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. (2531). *การเลี้ยงปศุสัตว์*, เล่ม 12. หน้า 28.

⁶⁰ พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ.2535. (2535, 28 กุมภาพันธ์). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 109 (ตอน 15). หน้า 1.

⁶¹ สำนักหอสมุดแห่งชาติ. (2554). พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554 เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 7 รอบ (พิมพ์ครั้งที่ 1). หน้า 227.

คำว่า “ทารุณ” ตามความหมายในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2554 ได้ให้ความหมายไว้ว่าหมายถึง คุร้าย โหดร้าย ร้ายกาจ

คำว่า “ทารุณกรรม” ตามความหมายในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2554 ได้ให้ความหมายไว้ว่าหมายถึง การกระทำอย่างโหดร้าย และ

คำว่า “สัตว์” ตามความหมายในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2554 ได้ให้ความหมายไว้ว่าหมายถึง สิ่งมีชีวิตซึ่งแตกต่างไปจากพรรณไม้ ส่วนมากมีความรู้สึกและเคลื่อนไหวย้ายที่ไปได้เองหรือสัตว์ที่ไม่ใช่มนุษย์

ดังนั้นจากความหมายดังกล่าวข้างต้น คำว่า “ทารุณกรรมสัตว์” จึงหมายความว่า คือ การกระทำอย่างคุร้าย โหดร้าย หรือร้ายกาจต่อสิ่งมีชีวิตที่มีความรู้สึกต่างๆ ได้ เช่นเดียวกับมนุษย์และสามารถที่จะเคลื่อนไหวย้ายที่ไปได้เองตามที่ต้องการซึ่งมิใช่มนุษย์

2.4.1.3 พระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์ พ.ศ. 2557 ได้ให้ความหมายการทารุณกรรม ไว้ในมาตรา 3⁶² โดยให้หมายความว่า การกระทำหรืองดเว้นการกระทำใด ๆ ที่ทำให้สัตว์ได้รับความทุกข์ทรมานไม่ว่าทางร่างกายหรือจิตใจ ได้รับความเจ็บปวด ความเจ็บป่วย ทูพพลภาพ หรืออาจมีผลทำให้สัตว์นั้นตาย และให้หมายความรวมถึงการใช้สัตว์ พิกัด สัตว์ เจ็บป่วย สัตว์ชราหรือสัตว์ที่กำลังตั้งท้องเพื่อแสวงหาประโยชน์ ใช้สัตว์ประกอบกามกิจ ใช้สัตว์ทำงานจนเกินสมควรหรือใช้ให้ทำงานอันไม่สมควรเพราะเหตุที่สัตว์นั้นเจ็บป่วย ชราหรืออ่อนอายุ

2.4.1.4 สมาคมพิทักษ์สัตว์ไทย (TSPCA) ได้ให้ความหมายของคำว่า การทารุณกรรม สัตว์ ไว้ว่า คือการกระทำใดๆที่ส่งผลให้สัตว์ต้องได้รับความเจ็บปวดทุกข์ทรมาน ไม่ว่าจะเป็

⁶² พระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์ พ.ศ. 2557.

มาตรา 3 ในพระราชบัญญัตินี้

๑๓๑

๑๓๑

“การทารุณกรรม” หมายความว่า การกระทำหรืองดเว้นการกระทำใด ๆ ที่ทำให้สัตว์ได้รับความทุกข์ทรมานไม่ว่าทางร่างกายหรือจิตใจ ได้รับความเจ็บปวดความเจ็บป่วย ทูพพลภาพ หรืออาจมีผลทำให้สัตว์นั้นตาย และให้หมายความรวมถึงการใช้สัตว์ พิกัด สัตว์ เจ็บป่วย สัตว์ชราหรือสัตว์ที่กำลังตั้งท้องเพื่อแสวงหาประโยชน์ ใช้สัตว์ประกอบกามกิจ ใช้สัตว์ทำงานจนเกินสมควรหรือใช้ให้ทำงานอันไม่สมควรเพราะเหตุที่สัตว์นั้นเจ็บป่วย ชราหรืออ่อนอายุ

๑๓๑

๑๓๑

ทางด้านร่างกายหรือจิตใจของสัตว์ และไม่ว่าทั้งโดยตรงหรือโดยอ้อม รวมถึงการกระทำที่กฎหมายถือว่าเป็นการทารุณกรรมสัตว์ด้วย⁶³

2.4.1.5 ศาสตราจารย์ ดร. หยุต แสงอุทัย⁶⁴ ได้ให้คำนิยามความหมายของลักษณะของคำว่า ทารุณกรรมสัตว์ ไว้ในคำอธิบายกฎหมายอาญาภาค 2-3 ว่าหมายถึง

- 1) การทำทารุณต่อสัตว์ หรือ
- 2) การฆ่าสัตว์โดยให้ได้รับทุกขเวทนาอันไม่จำเป็น หรือ
- 3) การใช้ให้สัตว์ทำงานจนเกินสมควร หรือให้ใช้ทำงานอันไม่สมควรเพราะเหตุที่สัตว์นั้นเจ็บป่วย ชรา หรืออ่อนอายุ หรือ
- 4) เป็นการกระทำโดยเจตนาสำหรับกรณีการทำทารุณต่อสัตว์หรือการฆ่าสัตว์โดยให้ได้รับทุกขเวทนาอันไม่จำเป็น ขณะที่การใช้ให้สัตว์ทำงานจนเกินสมควรหรือให้ใช้ทำงานอันไม่สมควรเพราะเหตุที่สัตว์นั้นเจ็บป่วย ชรา หรืออ่อนอายุนั้น ผู้กระทำไม่ต้องมีเจตนาหรือการกระทำโดยประมาทก็ต้องรับผิดชอบ

2.4.1.6 องค์กรเกี่ยวกับการพิทักษ์สัตว์ที่มีชื่อว่า ALIVE (All Life in a Viable Environment in Japan) ได้ให้ความหมายของการทารุณกรรมสัตว์ไว้ ดังนี้⁶⁵

1) การละเลยไม่เอาใจใส่ในการที่จะจัดหาสิ่งจำเป็นต่อการดำรงชีวิตให้แก่สัตว์ อาทิ การจะจัดหาอาหาร และน้ำ ตลอดจนยารักษาโรคที่มีความเหมาะสมและจำเป็นต่อชีวิตของสัตว์ หรือการกักขังสัตว์ไว้ในที่ที่ไม่มีที่เหมาะสมกับสภาพความเป็นอยู่โดยธรรมชาติของสัตว์ ชนิดดังกล่าว อาทิ เลี้ยงสุนัขไว้ในกรงเดียวกันเกินกว่าจำนวนสัตว์ที่กรงนั้นจะรับได้ เป็นต้น ซึ่งการกระทำด้วยการละเลยไม่เอาใจใส่ในการที่จะจัดหาสิ่งจำเป็นต่อการดำรงชีวิตให้แก่สัตว์ หรือการกักขังสัตว์ไว้ในที่ที่ไม่มีที่เหมาะสมกับสภาพความเป็นอยู่โดยธรรมชาติของสัตว์นั้น ย่อมจะส่งผลให้สัตว์นั้นมีสุขภาพที่ไม่สมบูรณ์แข็งแรง ไม่ว่าทางกายหรือจิตใจ และอาจทำให้สัตว์นั้นถึงแก่ความตายได้ในที่สุด

⁶³ สมาคมป้องกันการทารุณสัตว์แห่งประเทศไทย (TSPCA). (2549). *ร่างพระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์แห่งประเทศไทย พ.ศ....* กรุงเทพฯ (เอกสารไม่ตีพิมพ์).

⁶⁴ หยุต แสงอุทัย. (2544). *กฎหมายอาญาภาค 2-3* (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 374.

⁶⁵ ALIVE (All Life in a Viable Environment in Japan). "The definition of Cruelty to animals," October 1999.

2) การขนส่งสัตว์ หากการขนส่งนั้นจำเป็นต้องเดินทางในระยะไกลจนหากขนส่งในรูปแบบที่ไม่เหมาะสมก็อาจเป็นเหตุให้สัตว์ทุกข์ทรมานและอาจตายได้ในที่สุด อาทิ การส่งกระรอกหรือเต่า โดยใส่ไว้ในกล่องไปรษณีย์ เป็นต้น

3) การกระทำโดยจงใจ หรือเพิกเฉย อันเป็นสาเหตุให้สัตว์ได้รับความทุกข์ทรมานทั้งทางกายและจิตใจ หรือพฤติกรรมกระทำต่างๆที่ถือได้ว่าเป็นทารุณกรรมจนทำให้สัตว์ดังกล่าวต้องได้รับความเจ็บปวดทุกข์ทรมาน และอาจถึงแก่ชีวิตได้ในที่สุด อาทิ การใช้น้ำร้อนราดใส่สัตว์ เป็นต้น

4) การฆ่าสัตว์ หรือทำให้สัตว์พิการโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย อาทิ การตัดขาสุนัข หรือการวางยาพิษสุนัข เป็นต้น

5) การกระทำอันเป็นการก่อให้เกิดสัตว์ต้องต่อสู้กันเอง หรือต่อสู้กับสัตว์อื่นหรือต่อสู้กับมนุษย์ อาทิ การจัดการแข่งขันสู้วัวกระทิง การชนวัว เป็นต้น

2.4.2 ลักษณะรูปแบบของการทารุณกรรมสัตว์

2.4.2.1 Andrew N. Rowan (1999) ได้ทำการจัดรูปแบบของการทารุณกรรมสัตว์ไว้ดังต่อไปนี้⁶⁶

1) รูปแบบของการกระทำของบุคคลโดยเจตนา และส่วนใหญ่ได้มีการไตร่ตรองไว้ก่อนแล้ว โดยทำให้สัตว์ได้รับความเจ็บปวดทรมาน เพื่อวัตถุประสงค์ที่จะให้ตนได้รับความพึงพอใจจากการกระทำของตน โดยรูปแบบกระทารุณกรรมสัตว์ประเภทนี้สามารถเรียกอีกอย่างว่า Cruelty อาทิ การทำให้เพลิงไหม้ที่หางแมว โดยการทารุณกรรมสัตว์ในรูปแบบดังกล่าวนี้ผู้กระทำจะต้องมีเจตนาที่จะทำอันตรายต่อสัตว์เพื่อให้ตนเองได้รับความสุข ความพอใจ สาแก่ใจ หรือเป็นการเพื่อสนองความต้องการในทางจิตใจอื่นๆของผู้กระทำ

2) รูปแบบของการที่บุคคลกระทำการอย่างใดๆโดยวิธีการในการใช้อำนาจเหนือสัตว์นั้นๆ โดยการบีบบังคับให้สัตว์ดังกล่าวกระทำตามความต้องการของตน อันเป็นเหตุให้สัตว์นั้นได้รับความทุกข์ทรมาน โดยรูปแบบกระทารุณกรรมสัตว์ประเภทนี้สามารถเรียกอีกอย่างว่า Abuse อาทิ การบังคับให้สัตว์ฝึกซ้อมอย่างทารุณโดยการควบคุมการกระทำของสัตว์ ซึ่งส่วนใหญ่จะเกิดขึ้นในการฝึกฝนสัตว์ให้แสดงละครสัตว์

3) รูปแบบการทารุณกรรมสัตว์โดยการที่บุคคลละเลยไม่กระทำการใดๆที่สัตว์จำเป็นต้องใช้ในการดำรงชีวิต อาทิ ไม่อาจที่จะจัดหาอาหารและน้ำให้มีความเหมาะสมและเพียงพอต่อสัตว์ได้ หรือไม่จัดหาที่อยู่ที่เหมาะสมในการดำรงชีวิตของสัตว์ชนิดนั้นได้ หรือไม่รักษาความ

⁶⁶ Jessica Vanse, ed., “How is animal cruelty defined,” Understanding Animal Cruelty, page 2.

สะดวกให้สัตว์ หรือไม่ทำการรักษาทางการแพทย์แก่สัตว์อย่างเหมาะสมและทันทั่วทั้งที่ โดยรูปแบบการทารุณกรรมสัตว์ประเภทนี้สามารถเรียกอีกอย่างว่า Neglect

4) รูปแบบของการใช้สัตว์เพื่อผลประโยชน์ของตนเองหรือบุคคลอื่น โดยรูปแบบการทารุณกรรมสัตว์ประเภทนี้สามารถเรียกอีกอย่างว่า Use โดยในรูปแบบดังกล่าวนี้ผู้ใช้สัตว์นั้นไม่ได้กระทำไปเพื่อที่จะให้เกิดความรู้สึกลบใจเมื่อสัตว์ได้รับความทุกข์ทรมานแต่อย่างใด หากแต่เห็นว่าการกระทำดังกล่าวเป็นการกระทำที่เกิดขึ้นเพราะความจำเป็น อาทิ การเลี้ยงสัตว์เพื่อนำปบริโภค ซึ่งอย่างไรก็ตามการใช้สัตว์ในรูปแบบดังกล่าวนี้จะสามารถที่จะถือเป็นที่ยอมรับได้หากว่าได้กระทำให้สัตว์ได้รับความเจ็บปวดทุกข์ทรมานน้อยที่สุดเท่าที่จะทำได้ด้วย

2.4.3 สาเหตุที่ทำให้เกิดการทารุณกรรมสัตว์

2.4.3.1 Richard Ryder (1991) ได้กล่าวว่า สิ่งกระตุ้นหรือแรงจูงใจในการทารุณสัตว์นั้นมีสาเหตุอยู่มากมายซึ่งอาจแบ่งประเภทได้ ดังนี้⁶⁷

1) เนื่องมาจากอาการป่วยทางจิตของผู้ที่กระทำที่ได้แสดงอาการป่วยทางจิตออกมาในรูปแบบของการทารุณกรรมสัตว์

2) เนื่องมาจากความก้าวร้าวทางอารมณ์ของผู้ที่กระทำในอันที่จะสนองความต้องการทางอารมณ์ของตน โดยปราศจากซึ่งการคำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับสัตว์นั้น ซึ่งส่งผลให้สัตว์นั้นตกเป็นเครื่องระบายออกซึ่งทางอารมณ์ของบุคคลดังกล่าว

3) เนื่องมาจากผลประโยชน์ทางการค้าที่มุ่งหวังเพียงแก่ผลกำไรโดยที่ผู้กระทำนั้นไม่มีความสนใจในสวัสดิภาพของสัตว์แต่อย่างใด แต่กลับมุ่งเน้นถึงการทำให้เกิดประโยชน์ในทางการค้าให้สูงที่สุด อันมีผลทำให้สัตว์ได้รับความเจ็บปวดทุกข์ทรมาน

2.4.3.2 Kellert and Felthous ได้ทำการค้นคว้าโดยการสัมภาษณ์นักโทษในคดีอาญาเพื่อหาสาเหตุของพฤติกรรมในการทารุณกรรมสัตว์โดยเป็นการกระทำที่เกิดจากเจตนาของผู้ต้องโทษคดีอาญา ซึ่งสามารถแบ่งแยกได้ดังนี้⁶⁸

1) เกิดเนื่องมาจากการบังคับสัตว์ รวมถึงการขบไล่สัตว์ที่มีพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ อาทิ การเตะอันทะสุนัขที่ได้ส่งเสียงสร้างความรำคาญ เป็นต้น

⁶⁷Richard Ryder, "Culture of cruelty," New Internationalist (January 1991), page 1.

⁶⁸Mark R. Dadds, Cynthia M. Turner, & John McAloon, "Developmental Link between Cruelty to animals and Human Violence," Australian New Zealand Journal of Criminology, page 9-11

2) เกิดมาจากต้องการที่ต้องลงโทษสัตว์นั้น หากแต่ทำได้กระทำไปรุนแรงเกินจำเป็น แก่เหตุ หรือเป็นกรณีของการตอบโต้สัตว์ที่ทำผิดหรือได้ทำให้เกิดความเสียหาย หากแต่ได้กระทำ ด้วยความรุนแรงเกินไป อาทิ การจู่ไฟเผาสุนัขที่ทำลายทรัพย์สินเสียหาย เป็นต้น

3) เกิดมาจากอุปนิสัยของตัวบุคคลที่มีความก้าวร้าว จึงกระทำโดยรุนแรงต่อสัตว์อย่าง ไรซึ่งเหตุผล

4) เกิดมาจากการตัวบุคคลที่มีพฤติกรรมนิยมชมชอบความรุนแรง หรือเป็นกลุ่มบุคคล ที่เข้าข่ายชาตินิยม โดยมีความพึงพอใจในการที่ได้เห็นความเจ็บปวดทุกข์ทรมาน หรือความตายของ สัตว์ หรือเป็นกรณีของบุคคลที่ชอบที่จะใช้อำนาจในการควบคุมสัตว์จนกว่าจะพอใจที่ได้เห็นความ ทุกข์ทรมานของสัตว์ หรือในบางกรณีอาจใช้ หรือบังคับสัตว์นั้นเพื่อชดเชยความรู้สึกอ่อนแอของ ตนเอง

5) เกิดมาจากบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่มีความคึกคะนอง หรือต้องการสร้างความเข่า ขวัญให้เกิดขึ้นแก่สังคม อาทิ การจู่ระเบิดที่ทางสุนัขแล้วให้วิ่งไปตามถนน เป็นต้น

6) เกิดจากการใช้สัตว์เป็นสิ่งทดลอง เพื่อที่จะเพิ่มความสามารถในการกระทำผิด กฎหมาย โดยการทารุณกรรมสัตว์นั้นถือเป็นหนทางหนึ่งในการพัฒนาทักษะและความสามารถในการ กระทำความคิดตามกฎหมาย อาทิ การการยิงเป้าโดยใช้สัตว์เป็นเป้าแทนเพื่อทดสอบความ แม่นยำก่อนที่จะลงมือกระทำความผิดจริง เป็นต้น

7) เกิดมาจากความมึนงง หรือความรังเกียจต่อชนิดพันธุ์ของสัตว์นั้น ทั้งนี้ชนิดของ สัตว์นั้นๆย่อมจะเป็นตัวกำหนดให้ผู้กระทำความผิดนั้นชอบหรือเกลียดสัตว์ชนิดนั้น โดยสัตว์ที่ พบว่าถูกเกลียดหรือเกลียดส่วนใหญ่จะเป็นสัตว์ในกลุ่มประเภทใช้ฟันแทะ แมลง หรือสัตว์ครึ่งบก ครึ่งน้ำหรือสัตว์เลื้อยคลาน

8) เกิดมาจากผู้ที่กระทำความผิดมีความอาฆาตพยาบาทหรือมีความต้องการที่จะตอบ โต้เจ้าของสัตว์ อันไม่เกี่ยวข้องกับสัตว์โดยตรงแต่อย่างใด อาทิ ผู้ที่กระทำการฆ่าสุนัขเพียงเพราะ ตนไม่พอใจเจ้าของสุนัขตัวดังกล่าว เป็นต้น

9) เกิดมาจากอาการป่วยทางจิตของผู้กระทำความผิด ส่งผลให้การแสดงพฤติกรรม ออกมาด้วยการทารุณกรรมสัตว์

2.4.4 ผลกระทบจากการทารุณกรรมสัตว์

2.4.4.1 ผลกระทบที่เกิดต่อสัตว์ที่ถูกทารุณกรรม

ในส่วนของความเสียหายที่เกิดแก่ตัวสัตว์ที่ถูกทารุณกรรมนั้นเห็นว่าสัตว์ย่อมได้รับ ผลกระทบจากการกระทำอันเป็นการทารุณนั้นเสมอ ไม่ว่าจะการทารุณนั้นจะได้กระทำต่อสัตว์ใน รูปแบบใด โดยสัตว์ที่ถูกทารุณกรรมนั้นจะได้รับความเสียหายที่แตกต่างกันออกไปตามรูปแบบ

ของการทารุณกรรมที่ได้เกิดขึ้นกับตัวสัตว์ดังกล่าว ซึ่งหากเป็นการทำร้ายร่างกายแล้วจะเห็นได้ว่าผลกระทบจะเกิดกับร่างกายของสัตว์อย่างโดยตรง อาทิ การทุบตี เป็นต้น ซึ่งความเสียหายที่เกิดขึ้นนอกจากจะเกิดแก่ทางกายภาพของสัตว์นั้น อาทิ เกิดบาดแผลตามร่างกาย หรือความพิการด้านต่างๆ แล้ว การกระทำอันเป็นการทารุณกรรมสัตว์ย่อมจะส่งผลกระทบต่อสภาวะทางจิตใจของสัตว์ตัวดังกล่าวไปด้วยอย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ ซึ่งความเสียหายนั้นอาจจะมีมากหรือน้อยตามความร้ายแรงแห่งการทารุณนั้นเอง โดยผลนั้นอาจทำให้สัตว์ดังกล่าวเกิดความซึมเศร้า สภาวะเครียด หรืออาการหวาดระแวง จนในที่สุดสัตว์ดังกล่าวอาจกลายเป็นสัตว์ที่ดุร้าย อยู่ร่วมกับสัตว์อื่นไม่ได้ และไม่อาจดำรงชีวิตตามธรรมชาติได้อีกต่อไป ซึ่งผลจากความเสียหายอาจนำไปสู่พฤติกรรมที่เป็นอันตรายต่อมนุษย์คนอื่นๆหรือเจ้าของสัตว์นั้นเองได้⁶⁹

2.4.4.2 ผลกระทบที่เกิดแก่ผู้กระทำการทารุณกรรมสัตว์

ในด้านผลกระทบที่จะเกิดกับผู้ที่มีมือกระทำการอันเป็นการทารุณกรรมสัตว์นั้นเห็นว่าเป็นสิ่งที่น่าเป็นห่วงอย่างชัดเจนต่อตัวผู้กระทำการดังกล่าวได้แก่ ผลกระทบด้านสภาวะอารมณ์ ซึ่งการทารุณกรรมสัตว์นั้นย่อมจะส่งผลให้บุคคลดังกล่าวมีลักษณะนิสัยที่ก้าวร้าว รุนแรง และส่งผลกระทบต่อกระบวนการทางความคิดของบุคคลดังกล่าวด้วย กล่าวคือ ทำให้บุคคลนั้นมีทัศนคติที่ว่าการทารุณสัตว์นั้นเป็นเรื่องปกติของตน และไม่ถือว่าเป็นการกระทำที่ร้ายแรงหรือไม่สมควรแต่อย่างใด หรือไม่มีการคิดคำนึงถึงศีลธรรมแห่งการมีชีวิตหรือในเรื่องความทุกข์ทรมานอีกต่อไป ทั้งนี้ในระยะยาวได้มีงานวิจัยหลากหลายชิ้น อาทิ ในปี 2002 มีงานวิจัยเกี่ยวกับพัฒนาการของความสัมพันธ์ระหว่างการทารุณกรรมสัตว์และการละเมิดหรือรุกรานต่อมนุษย์ของ Mark R. Dadds, Cynthia M. Turner and John McAlone ได้มีข้อสรุปที่ชี้ให้เห็นว่าบุคคลที่มีพฤติกรรมทารุณกรรมสัตว์มีแนวโน้มที่จะส่งผลให้บุคคลดังกล่าวมีพฤติกรรมที่อาจทำร้ายหรือรุกรานมนุษย์มากกว่าบุคคลที่ไม่เคยได้ทารุณกรรมสัตว์⁷⁰ รวมทั้งได้มีข้อสรุปในงานวิจัยอีกว่า บุคคลที่เคยทารุณกรรมสัตว์มาแล้วนั้น จะมีแนวโน้มที่จะสามารถทำร้ายมนุษย์คนอื่นได้มากกว่าผู้ที่ไม่เคยทารุณกรรมสัตว์ โดยสิ่งเหล่านี้จะเป็นต้นเหตุอย่างหนึ่งที่จะทำให้เกิดอาการทางจิตแก่ผู้กระทำการดังกล่าว และจะยิ่งเพิ่มความเสียหายตามปริมาณจำนวนครั้งที่ได้กระทำ ทั้งนี้ในทางจิตเวชจะเรียกอาการของโรคดังกล่าวนี้ว่า Conduct Disorder⁷¹

⁶⁹ Frank R. Ascione, (2001), “*Animal Abuse and Youth Violence*,” Juvenile Justice Bulletin, (Washington DC:Office of Juvenile Justice), page 7-9.

⁷⁰ Mark R. Dadds, Cynthia M. Turner and John McAlone, “*Developmental Links between Cruelty to Animal and Human Violence*,” Australian New Zealand of Criminology, page 32-34.

⁷¹ Frank R. Ascione, “*Animal Abuse and Youth Violence*,” Juvenile Justice Bulletin, page 7-9.

2.4.4.3 ผลกระทบที่เกิดแก่สังคม

ในด้านผลกระทบที่จะเกิดแก่สังคมนั้นเห็นว่านอกจากบุคคลที่มีพฤติกรรมทารุณกรรมสัตว์นั้นมีแนวโน้มที่จะส่งผลให้บุคคลดังกล่าวมีพฤติกรรมที่อาจทำร้ายหรือรุกรานมนุษย์ในสังคมที่ตนอยู่ ซึ่งถือได้ว่าเป็นภัยอันตรายแก่บุคคลในสังคมแล้ว รวมทั้งบุคคลดังกล่าวอาจมีพฤติกรรมต่อต้านสังคมได้อีกด้วย ดังเช่นรายงานการวิจัยขององค์กร Federal Bureau of Investigation หรือ FBI ของประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งได้มีการเปิดเผยว่า บุคคลที่มีประวัติเกี่ยวกับพฤติกรรมกระทำความผิดอันเป็นการทารุณกรรมสัตว์มาก่อนจะพบมาในประวัติของอาชญากรผู้ที่กระทำความผิดอาญา รวมทั้งยังมีผลการศึกษารายงานของ Roman Gleyzer และคณะ ในปี ค.ศ. 2002 ที่ได้ข้อสรุปในการวิจัยว่า การแสดงออกของการทารุณสัตว์นั้นมีความสัมพันธ์กับการก่อการทารุณหรือการละเมิดต่อบุคคลอื่น และการมีพฤติกรรมต่อต้านสังคม⁷² ทำให้เห็นได้ว่าการทารุณกรรมสัตว์นั้นมีความสัมพันธ์กับการละเมิดสิทธิของบุคคลอื่น การกระทำความผิดกฎหมาย หรือการก่ออาชญากรรม จึงย่อมมีผลกระทบต่อคนในสังคมหรือชุมชนโดยตรงด้วย

2.5 แนวคิดเบื้องต้นเกี่ยวกับการป้องกันการทารุณกรรมสัตว์

2.5.1 การป้องกันการทารุณกรรมสัตว์ตามหลักจริยธรรมในทางศาสนา

2.5.1.1 หลักจริยธรรมในทางศาสนาพุทธ

ศาสนาพุทธ เป็นศาสนาที่มีอายุยาวนานกว่า 2500 ปี โดยถือได้ว่าเป็นศาสนาที่มีคำสอนให้ใช้เหตุผลในการวิเคราะห์ความเป็นไปของสิ่งต่างๆทั้งในตัวตนของตัวมนุษย์ผู้นั่นเอง และสิ่งที่อยู่รอบๆตัวของบุคคลดังกล่าวด้วย รวมทั้งยังมีหลักคำสอนให้บุคคลมีความเมตตากรุณาต่อบรรดาสิ่งมีชีวิตทั้งหลายที่อยู่รอบๆตัวของมนุษย์โดยไม่ฆ่า ทำร้าย หรือกระทำการอันเป็นการเบียดเบียนต่อสิ่งมีชีวิตอื่นๆด้วย โดยจะเห็นได้จากทั้งในหลักคำสอน อาทิ หลักศีล 5 ข้อที่ 1 คือ ปาณาติปาตาเวรมณี หมายถึง การละเว้นจากการฆ่าสิ่งมีชีวิตทุกชนิด กล่าวคือ สิ่งมีชีวิตทุกชนิดทั้งมนุษย์ พืช และสัตว์ หรือหลักเรื่องกฎแห่งกรรมที่สอนให้บุคคลทุกคนต้องทำกรรมดี ละเว้นกรรมชั่ว ซึ่งการฆ่า ทำร้าย หรือกระทำการอันเป็นการเบียดเบียนต่อสิ่งมีชีวิตอื่นๆก็ถือได้ว่าเป็นการกระทำ ความชั่วอย่างหนึ่งเช่นกัน รวมทั้งหลักในการประพฤติดของสงฆ์ที่ยึดถือปฏิบัติกันมาอย่างยาวนาน

⁷² Roman Gleyzer, Alan R. Felthous and Charles E. Holzer “*Animal Cruelty and Psychiatric Disorder.*” The journal of the America Academy of Psychiatry and the Law 30,2, (2002), page 263.

อาทิ การที่มีช่วงเข้าพรรษา ซึ่ง"เข้าพรรษา" หมายถึง พักฝน กล่าวคือ พระภิกษุสงฆ์จะต้องอยู่ประจำ ณ วัดใดวัดหนึ่งระหว่างฤดูฝน โดยเหตุที่พระภิกษุในสมัยพุทธกาลมีหน้าที่จะต้องจาริกโปรดสัตว์และเผยแผ่พระธรรมคำสั่งสอนแก่ประชาชนไปในที่ต่างๆ ไม่จำเป็นต้องมีที่อยู่ประจำก็ได้ แม้แต่ในฤดูฝน ส่งผลให้ชาวบ้านจึงกำหนดว่าไปเหยียบข้าวกล้าและพืชอื่นๆจนเสียหาย เมื่อพระพุทธเจ้าทรงทราบจึงได้ทรงวางระเบียบการจำพรรษาให้พระภิกษุอยู่ประจำที่ตลอด 3 เดือนในฤดูฝน คือ เริ่มตั้งแต่วันแรม 1 ค่ำ เดือน 8 ของทุกปี หากปีใดมีเดือน 8 สองครั้ง ก็เลื่อนมาเป็นวันแรม 1 ค่ำ เดือนแปดหลัง และออกพรรษาในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 11 เว้นแต่มีกิจธุระจำเป็นซึ่งเมื่อเดินทางไปแล้วไม่สามารถจะกลับได้ในเดิวนั้น ก็ทรงอนุญาตให้ไปแรมคืนได้ คราวหนึ่งไม่เกิน 7 คืนเรียกว่า สัตตาหะ หากเกินกำหนดนี้ถือว่าไม่ได้รับประโยชน์ แห่งการจำพรรษา จัดว่าพรรษาขาด ระหว่างเดินทางก่อนหยุดเข้าพรรษา หากพระภิกษุสงฆ์เข้ามาทันในหมู่บ้านหรือในเมืองก็พอจะหาที่พักพิงได้ตามสมควร แต่ถ้ามาไม่ทันก็ต้องใช้โคนต้นไม้ใหญ่เป็นที่พักแรม⁷³ ฉะนั้นจึงเห็นได้ว่าศาสนาพุทธเป็นศาสนาที่มีแนวความคิดด้านการคุ้มครองสัตว์และพืช ซึ่งถือเป็นระบบนิเวศแฝงอยู่ด้วยในหลักคำสอนสำคัญๆ

2.5.1.2 หลักจริยธรรมในทางศาสนาคริสต์

ศาสนาคริสต์ เป็นศาสนาที่มีอายุยาวนานกว่า 2000 ปี โดยถือได้ว่าเป็นศาสนาที่มีคำสอนให้ผู้คนรักและเมตตาซึ่งกันและกัน ไม่ทำร้ายกัน ทั้งนี้ไม่ว่าจะเป็นระหว่มมนุษย์ด้วยกันเองหรือระหว่างมนุษย์กับสัตว์ โดยจะมีการแบ่งแยกลำดับชั้นของสัตว์ที่แตกต่างออกไปจากมนุษย์ ซึ่งเป็นไปตามลัทธิเทววิทยามีรากฐานมาจากแนวคิดใน "The book of Genesis" ซึ่งถือเป็นพระคัมภีร์ไบเบิลของชาวฮีบรู โดยเป็นการบอกเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับอาดัม ซึ่งเป็นชายหนุ่มที่ได้รับอาณาจักรจากพระเจ้า โดยมีห้องทะเลที่เต็มไปด้วยปลา มีสัตว์ปีกที่บินได้เต็มท้องฟ้า มีวัวควายมากมาย ทั้งหมดล้วนแพร่พันธุ์ขยายไปทั่วโลก หลังจากนั้นแนวคิดดังกล่าวได้ปรากฏชัดเจนขึ้นในพระคัมภีร์ไบเบิลในลักษณะของการให้สถานะสัตว์เป็นเพียงสิ่งมีชีวิตที่มนุษย์สามารถใช้ประโยชน์ได้ ฉะนั้นในทัศนคติของผู้ที่นับถือศาสนาคริสต์จะเห็นว่าสัตว์นั้นไม่มีจิตวิญญาณ แต่อย่างไรก็ตามในพระคัมภีร์ไบเบิลก็ได้ระบุแนวคิดการคุ้มครองสัตว์ไว้ว่า มนุษย์ผู้ชอบธรรมย่อมเห็นแก่ชีวิตสัตว์ของเขา

⁷³ พระรณยุทธ ชาตเมโธ (ถนอมศรี). (2556). *ความเป็นมาและการเปลี่ยนแปลงประเพณีแห่เทียนเข้าพรรษาของชาวพุทธจังหวัดอุบลราชธานี (เขตเทศบาลอุบลราชธานี)*. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต(พระพุทธศาสนา), มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. หน้า 2.

แต่ความกรุณาของมนุษย์โหดร้ายก็คือความชั่วร้าย⁷⁴ ดังนั้นจะเห็นได้ว่าแม้พระคัมภีร์ไบเบิลจะบัญญัติถึงสัตว์ในลักษณะของการให้สถานะสัตว์เป็นเพียงสิ่งมีชีวิตที่มนุษย์สามารถใช้ประโยชน์ได้ แต่การนำสัตว์ต่างๆมาใช้ประโยชน์นั้น มนุษย์ต้องกระทำด้วยความเมตตากรุณาด้วยเช่นกัน

2.5.1.3 หลักจริยธรรมในทางศาสนาอิสลาม

ศาสนาอิสลาม เป็นศาสนาที่มีผู้นับถือมากที่สุดศาสนาหนึ่งของโลก โดยแพร่หลายอยู่ในในแถบประเทศตะวันออกกลาง จนถึงเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยถือได้ว่าเป็นศาสนาที่มีลักษณะเป็นเอกเทวนิยม โดยจะนับถือพระเจ้าเพียงองค์เดียว ทั้งนี้ คำว่า อิสลาม นั้นแปลได้ว่าการนอบน้อม สันติ การยอมจำนนอย่างสิ้นเชิง กล่าวคือเป็นศาสนาแห่งการยอมนอบน้อม จำนนต่อพระเจ้า นั่นก็คือ อัลลอฮ์ นั่นเอง โดยในหลักคำสอนของศาสนาอิสลามนั้นก็ให้มีหลักเรื่องความเมตตา “อิรเราะหฺมะฮฺ” ซึ่งหมายถึง คุณลักษณะของความเมตตาปราณีและให้อภัยต่อเพื่อนมนุษย์ โดยผู้ที่นับถือศาสนาอิสลามได้มีความเชื่อกันว่า การกระทำใดก็ตาม หากเป็นสิ่งที่พระเจ้าทรงโปรดปราน พวกเขาไม่ลังเลเลยที่จะปฏิบัติตามพระคัมภีร์อัลกุรอาน ซึ่งเป็นความเมตตาที่ถูกส่งผ่านท่านศาสดามุฮัมมัดลงมาเพื่อให้เป็นข้อกำหนดแก่มุสลิมทุกคน ทั้งนี้ในศาสนาอิสลามนั้นได้แบ่งหลักความเมตตาเป็นความสัมพันธ์ของอิรเราะหฺมะฮฺระหว่างอัลลอฮ์กับมนุษย์ สัตว์ พืช และสิ่งต่างๆ ที่พระองค์ทรงสร้าง ซึ่งความสัมพันธ์ระหว่างพระเจ้ากับมนุษย์ อาทิ หลักอาหารฮาลาลซึ่งถือเป็นกฎเกณฑ์ในการรับประทานเนื้อสัตว์ของศาสนาอิสลามในเรื่องที่ว่าสัตว์ประเภทใดบ้างที่สามารถรับประทานเป็นอาหารได้ รวมถึงคำกล่าวของศาสดาโมฮัมหมัดที่ว่า การทำดีต่อสัตว์เป็นกุศลเช่นเดียวกับการทำดีต่อมนุษย์ แต่การกระทำที่โหดร้ายต่อสัตว์เป็นสิ่งเลวร้ายเช่นเดียวกับการกระทำที่โหดร้ายต่อมนุษย์⁷⁵

2.5.2 การป้องกันการทารุณกรรมสัตว์ตามหลักจริยธรรมในทางธรรมชาติ

ในปัจจุบัน เนื่องด้วยมีการพิสูจน์แล้วว่าสัตว์นั้นได้มีความรู้สึกนึกคิด อารมณ์ ตลอดจนความเจ็บปวดทรมานได้เช่นเดียวกับมนุษย์ ส่งผลให้ประเทศในโลกล้วนใหญ่ได้มีการยึดหลักแนวคิดในการที่จะน้อมรับหลักในเรื่องการป้องกันการทารุณกรรมสัตว์ตามหลักจริยธรรมในทางธรรมชาติ ถือได้ว่าเป็นการยอมรับในเรื่องของสิทธิความชอบธรรมขั้นพื้นฐาน ในการมีชีวิตอยู่ ตลอดจนการดำรงชีวิตของสัตว์ โดยการยอมรับซึ่งสิทธิความชอบธรรมขั้นพื้นฐานดังกล่าวย่อมจะส่งผลให้จำต้องมีการเคารพในสิทธิการมีชีวิตอยู่ ตลอดจนการดำรงชีวิตของสัตว์ด้วย ทั้งนี้หลัก

⁷⁴ ประพิมพ์พรรณ เงินทิพย์. (2555). *มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองสัตว์ตามหลักสวัสดิภาพสัตว์*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชากฎหมายมหาชน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 45.

⁷⁵ กรมศาสนา. (2554). *ความรู้ศาสนาเบื้องต้น* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: กรมศาสนา. หน้า 42.

จริยธรรมตามธรรมชาติที่เกี่ยวข้องสัตว์ ย่อมจะสามารถอธิบายได้ ตามทฤษฎีจริยธรรม (Ethical theories)⁷⁶ ดังนี้

2.5.2.1 หลักจริยธรรมจากการมีความรู้สึกนึกคิดของสัตว์

หลักจริยธรรมจากการเป็นสิ่งมีชีวิตที่มีความรู้สึกนี้เป็นหลักที่ถือว่าสัตว์เป็นสิ่งมีชีวิตที่มีอารมณ์ ความรู้สึกนึกคิด ซึ่งหลักดังกล่าวนี้ได้มีพื้นฐานมาจากการที่ถือว่าสิ่งมีชีวิตนั้นเป็นสิ่งที่มีความรู้สึกต่างๆ ได้เช่นเดียวกับมนุษย์ กล่าวคือ เป็นการกระทำเชิงจริยธรรมที่เป็นลักษณะส่วนบุคคลของมนุษย์แต่ละคน อาทิ ความปรารถนา ความรัก ความห่วงใย ความเจ็บปวด ความทุกข์ทรมาน เป็นต้น

2.5.2.2 หลักจริยธรรมจากมูลค่าในตัวของสัตว์เอง

หลักจริยธรรมจากมูลค่าในตัวของสัตว์เอง คือ การที่ต้องกระทำการใดๆ อันเป็นการปกป้องคุ้มครองสัตว์เนื่องมาจากสาเหตุที่สัตว์ในชนิด ประเภท หรือสายพันธุ์นั้นๆ มีมูลค่าในด้านใดด้านหนึ่ง อาทิ เป็นสัตว์ใกล้สูญพันธุ์ หรือเป็นสัตว์ที่มีความจำเป็นต่อระบบนิเวศในบริเวณนั้นๆ โดยเหตุผลดังกล่าวในข้างต้นนี้ย่อมทำให้สัตว์ชนิดนั้นเกิดความมีมูลค่าขึ้นมานั่นเอง โดยทฤษฎีหน้าที่ทางจริยธรรม (Duty ethics theory หรือ Deontology) ได้อธิบายว่า หลักจริยธรรมอันมีพื้นฐานจากมูลค่าในตัวนั้นเป็นการกระทำในเชิงจริยธรรมซึ่งเป็นหน้าที่ที่พึงต้องกระทำ แม้จะเป็นเรื่องที่ไม่ถูกต้องก็ตามทั้งนี้โดยคำนึงถึงหน้าที่ที่ต้องทำมากกว่าผลที่จะตามมา อาทิ เจ้าของโรงปศุสัตว์ก็มีความจำเป็นที่จะต้องขับไล่หรือยิงเสือซึ่งเป็นสัตว์ป่าใกล้สูญพันธุ์ที่ลงมากินปศุสัตว์ในโรงเพื่อหยุดยั้งไม่ให้เสือกินปศุสัตว์ที่เลี้ยงไว้ โดยคำนึงถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นกับเสือที่เป็นสัตว์ป่าใกล้สูญพันธุ์น้อยกว่าหน้าที่ในการดูแลปศุสัตว์ของตนเอง

2.5.2.3 หลักจริยธรรมจากการใช้ประโยชน์

หลักจริยธรรมจากการใช้ประโยชน์นี้ถือได้ว่าเป็นการปกป้องคุ้มครองสัตว์โดยมีวัตถุประสงค์ในเรื่องของการใช้ประโยชน์จากสัตว์นั้นเป็นหลัก อาทิ การเลี้ยงวัวอย่างเอาใจใส่และคอยปกป้องคุ้มครองอย่างใกล้ชิดและสม่ำเสมอ ทั้งนี้ก็เพื่อวัตถุประสงค์เดียวคือให้ได้เนื้อที่มีคุณภาพดีที่สุด ซึ่งทฤษฎีผลจากจริยธรรม (Consequence ethics theory หรือ Teleology) ได้อธิบายว่า หลักจริยธรรมอันมีพื้นฐานจากผลประโยชน์นี้ ถือเป็นการกระทำเชิงจริยธรรมที่นำมาสู่ผลสัมฤทธิ์ที่ดีที่สุดหรือตรงกับวัตถุประสงค์ที่ต้องการมากที่สุด หากแม้หลักจริยธรรมนั้นจะผิดไปบ้างก็ตาม อาทิ ถ้าหากการพบควายวิ่งหนีออกมาจากโรงฆ่าสัตว์ และหากช่วยแล้วควายก็จะรอดตาย แต่ผู้ช่วยเหลือควายตัวดังกล่าวก็อาจมีความผิดทางอาญาในฐานลักทรัพย์ แต่อย่างไรก็ตามหากว่าผู้พบเห็น

⁷⁶ประพิมพ์พรรณ เงินทิพย์. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 74. หน้า 43 – 44.

ไม่ทำการช่วยเหลือก็จะทำให้บุคคลดังกล่าวนั้นเกิดความรู้สึกผิดในใจของตัวเองได้เช่นกัน ทั้งนี้ การกระทำของผู้ที่พบเห็นดังกล่าวนั้นท้ายที่สุดจะเป็นเช่นไรก็ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ในจิตใจที่ บุคคลนั้นอยากให้เป็นด้วย

2.5.3 การป้องกันการทารุณกรรมสัตว์ตามหลักสิทธิของสัตว์

แม้อาจกล่าวได้ว่าสัตว์นั้นมีไซ่มมนุษย์ หากแต่เมื่อสัตว์นั้นก็เป็นที่สิ่งมีชีวิตที่มีอารมณ์ ความรู้สึกนึกคิด ความรัก ความห่วงใย หรือความเจ็บปวดเฉกเช่นเดียวกับมนุษย์ ดังเช่นการทดลอง ของ Mark Berghoff ที่ได้ทำการทดลองเกี่ยวกับเรื่องอารมณ์ความรู้สึกในเชิงจริยธรรมของ สัตว์ประเภทหนู ซึ่งเป็นเลี้ยงลูกด้วยนม พบว่าหนูจะไม่กินอาหารที่มอบให้ หากการกินนั้นจะส่งผล ให้หนูตัวอื่นเจ็บปวด หรือกรณีหมาป่าจำฝูงจะแสดงความเสมอภาคกัน โดยยินยอมให้หมาป่าตัวอื่น ที่มีตำแหน่งด้อยกว่าตนสามารถกัดโดยไม่รุนแรงแก่ตัวมันเองได้⁷⁷ ฉะนั้นในเรื่องของสิทธิต่างๆ ของสัตว์ อาทิ เรื่องของความเป็นอยู่ การดำรงชีวิต รวมถึงความมีอิสรภาพของสัตว์ของสัตว์ มนุษย์ ควรที่จะให้ความเคารพในฐานะสิ่งมีชีวิตชนิดหนึ่งด้วย โดยแนวคิดในเรื่องดังกล่าวมี อาทิ

1) Tom Regan ได้มีแนวความคิดว่าสัตว์ก็สามารถที่จะมีความสามารถในการรับรู้ ความคิด หรือหลักเหตุผลได้ดังเช่นมนุษย์ โดยเฉพาะจริยธรรม แม้เป็นจริยธรรมที่ไม่สมบูรณ์ (Moral patients) ซึ่งอาจไม่สูงเทียบเท่ากับมนุษย์ก็ตาม เนื่องด้วยเหตุที่ว่ากระบวนการทางสมองของ สัตว์นั้นยังไม่สามารถที่จะพัฒนาได้เทียบเท่ากับมนุษย์ ส่งผลให้สัตว์นั้นไม่อาจที่จะทำการแยกแยะ ความถูกผิดในเชิงเหตุผลได้ จึงไม่อาจที่จะระบุได้ว่าสิ่งใดที่ได้กระทำไปนั้นถูกต้องหรือผิดพลาด ฉะนั้นการปฏิบัติอย่างใดๆต่อสัตว์จึงควรกระทำด้วยความเคารพต่อสิทธิของสัตว์ด้วย⁷⁸

2) Peter Singer มีแนวคิดในการพิจารณาความเท่าเทียมกันเชิงผลประโยชน์ที่สัตว์ควร จะได้รับ โดยเขามีความเชื่อว่า สัตว์ไม่อาจบอกมนุษย์ได้ว่าระดับความเจ็บปวดที่ได้รับนั้นมีความ น้อยเพียงใด ส่วนมนุษย์ก็ไม่อาจระบุได้เช่นกันว่าความเจ็บปวดที่สัตว์ได้รับนั้นมีความมากน้อย แตกต่างไปจากมนุษย์อย่างไร ซึ่งถือเป็นแนวคิดในการพิจารณาความเท่าเทียมกันระหว่างมนุษย์ กับสัตว์ในเชิงผลประโยชน์นั่นเอง กล่าวคือเป็นการตัดสินความเท่าเทียมกันตามกฎแห่ง ผลประโยชน์นั่นเอง โดยเขาเห็นว่าความเท่าเทียมกันตามกฎแห่งผลประโยชน์ดังกล่าวนี้มนุษย์เป็น

⁷⁷ Jeffrey Masson and Susan McCarthy. (2546). *เมื่อข้างร้องไห้ เรื่องของชีวิตจิตใจสัตว์หลากหลายในโลกที่มี อารมณ์ ความรู้สึกซึ่งมนุษย์สัมผัสได้*. วราพร สุรวดี,บรรณาธิการแปล.กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์คบไฟ. หน้า 191.

⁷⁸ ประพิมพ์พรรณ เงินทิพย์. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 74. หน้า 49.

ผู้ตัดสินแต่เพียงฝ่ายเดียวเท่านั้น เนื่องจากการให้น้ำหนัก ขอบเขตและความสัมพันธ์ของผลประโยชน์ที่สัตว์ควรจะได้รับว่ามีเท่าใดนั้น มนุษย์เป็นผู้กำหนดให้กับสัตว์ทั้งสิ้น⁷⁹

3) Carl Cohen มีแนวคิดที่เชื่อว่าสัตว์นั้น โดยตัวของมันเองไม่อาจที่จะแยกแยะความแตกต่างระหว่างสิทธิของตนเองกับผลประโยชน์ที่ตนจะได้รับได้ กล่าวคือ ผู้ถือสิทธิจำเป็นต้องมีความเข้าใจในหลักเกณฑ์ความรับผิดชอบในขอบเขตของสิทธิทั้งหมด ฉะนั้นการที่จะให้สถานะสัตว์เทียบเท่ากับมนุษย์ในเชิงประธานแห่งสิทธินั้นจึงไม่อาจเป็นไปได้ แต่อย่างไรก็ตามมนุษย์ก็จะกระทำต่อสัตว์อย่างขาดความเมตตาครุณาไม่ได้ เพราะสิ่งมีชีวิตแต่ละชนิดต่างก็มีลักษณะเฉพาะและมีผลประโยชน์เฉพาะตัว ฉะนั้นสิทธิทางจริยธรรมจึงควรเป็นไปตามผลประโยชน์และเอกลักษณ์ของสิ่งมีชีวิตนั้นๆด้วย⁸⁰

2.6 แนวคิดในเรื่องสถานภาพทางจริยธรรมระหว่างมนุษย์และสัตว์

แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวกับเรื่องสถานภาพของสัตว์ นั้น โดยส่วนใหญ่แล้วมีวัตถุประสงค์ที่ใกล้เคียงกัน ซึ่งก็ได้แก่ การให้ความคุ้มครองสัตว์เพื่อมิให้สัตว์ต้องได้รับความเจ็บปวดทุกข์ทรมานทั้งทางร่างกายและจิตใจ เนื่องจากเห็นว่าสัตว์นั้นถือได้ว่าเป็นสิ่งมีชีวิตอย่างหนึ่งนอกเหนือจากมนุษย์ซึ่งมีความรู้สึก อารมณ์ ความรับรู้ถึงความเจ็บปวด ความทุกข์ ความสุข และความกังวลใจได้ เช่นเดียวกับมนุษย์นั่นเอง ทั้งนี้แนวคิดต่างๆที่เกี่ยวกับเรื่องสถานภาพของสัตว์นั้นจึงเกิดขึ้นมาจากเหตุผลดังกล่าวในข้างต้น โดยมีแนวคิดที่ได้อธิบายถึงสถานภาพของสัตว์ไว้ อาทิ

2.6.1 แนวคิดที่เชื่อว่าผลประโยชน์ของสัตว์อยู่ภายใต้ผลประโยชน์ของมนุษย์

แนวคิดนี้ปรากฏอยู่ในสมัยกรีกและโรมัน โดยเป็นแนวคิดที่ได้รับอิทธิพลมาจากความเชื่อและการตีความจากคัมภีร์ในศาสนาฮิวและศาสนาคริสต์ ซึ่งในสมัยกรีกนั้น อริสโตเติลนักปราชญ์ผู้ยิ่งใหญ่ได้มีความเชื่อว่า เฉพาะแต่มนุษย์เท่านั้นที่สามารถที่จะมีได้ซึ่งเหตุผล สติปัญญา และศีลธรรม โดยเห็นว่ามนุษย์เท่านั้นที่สามารถเข้าใจหรือหยั่งรู้ถึงพระเจ้าและปีศาจความยุติธรรม

⁷⁹ “Utilitarian Theories,” (1996), <http://caae.phil.cmu.edu/cavalier/80130/part2/sect9.html>, April 24, 2010. อ้างใน ประพิมพ์พรรณ เงินทิพย์. (2554). มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองสัตว์ตามหลักสวัสดิภาพสัตว์. วิทยานิพนธ์นิติศาสตร์มหาบัณฑิต สาขานิติศาสตร์, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 48.

⁸⁰ Carl Cohen, “Reply to Tom Regan,” In *The Animal Ethics Reader*, Edited By Susan J Armstrong and Richard G. Botzler (London: Routledge, 2003), page 25.

และความยุติธรรมได้ จึงส่งผลให้ให้เกิดครอบครัวและสังคมขึ้นได้ ด้วยเหตุนี้มนุษย์จึงมีสถานะภาพพิเศษกว่าสัตว์ และนั่นทำให้มนุษย์กับสัตว์มีความแตกต่างอย่างสิ้นเชิง รวมทั้งยังเห็นว่า แม้จะเป็นสิ่งมีชีวิตด้วยกันก็ตาม สิ่งมีชีวิตประเภทต่ำกว่าก็ต้องเป็นทาส โดยธรรมชาติ ซึ่งระบบดังกล่าวนี้เปรียบเสมือนกับห่วงโซ่ที่สำคัญที่สุดในสิ่งมีชีวิตต่างๆ ซึ่งเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นว่า สิ่งใดตามที่อยู่ในระดับต่ำกว่าในห่วงโซ่นั้นจะต้องถือว่าเป็นสิ่งที่ได้ถูกสร้างขึ้นมาเพื่อสิ่งที่อยู่ในระดับนี้เหนือกว่า กล่าวคือ เมื่อพืชถูกสร้างขึ้นมาเพื่อสัตว์ สัตว์จึงต้องถูกสร้างขึ้นมาเพื่อมนุษย์ ข้าทาสบริวารถูกสร้างขึ้นมาเพื่อเจ้านาน ผู้หญิงถูกสร้างขึ้นมาเพื่อผู้ชาย และผู้ชายซึ่งอริสโตเติลเห็นว่าถูกสร้างขึ้นมาก็เพื่อที่จะอยู่ชั้นบนสุดของระบบนี้ก็ถูกสร้างขึ้นมาเพื่อพระเจ้า เช่นกัน ฉะนั้นแนวคิดดังกล่าวนี้จึงมีความเชื่อในแง่ที่ว่าสถานะของสัตว์ว่าเป็นสิ่งที่อยู่ภายใต้การควบคุมปกครองและใช้ประโยชน์ของมนุษย์ และมนุษย์สามารถกระทำต่อสัตว์อย่างไรก็ได้เพื่อประโยชน์ของมนุษย์ได้ไม่ว่ากรณีใดๆ⁸¹

2.6.2 ทฤษฎีแห่งความเท่าเทียมกันทางจริยธรรม (Moral equality Theories)

ทฤษฎีแห่งความเท่าเทียมกันทางจริยธรรมนี้ถือเป็นทฤษฎีที่ให้การคุ้มครองสัตว์โดยทฤษฎีนี้ได้คำนึงถึงจริยธรรมของสัตว์ รวมทั้งหลักเรื่องความเท่าเทียมกันทางจริยธรรมระหว่างมนุษย์กับสัตว์ โดยทฤษฎีนี้มีพื้นฐานมาจากแนวความคิดแห่งความคล้ายคลึงกันทางชีวภาพระหว่างมนุษย์และสัตว์ ทั้งทางกายภาพและความสามารถด้านจิตใจ โดย Tom Regan ได้อธิบายว่า สัตว์นั้นมีทั้งสถานะและความเท่าเทียมทางจริยธรรมเทียบเท่ากับมนุษย์ ทั้งนี้ความเท่าเทียมดังกล่าวในข้างต้นจะต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานแห่งหลักสิทธิ เนื่องจากเห็นว่าหากทรัพยากรใดที่มีคุณค่าจากการมีตัวตนอยู่ย่อมถือว่าทรัพยากรนั้นมีสิทธิด้วยกันทั้งสิ้น และ Peter Singer ก็ได้อธิบายว่า ความเท่าเทียมกันของสถานะทางจริยธรรมระหว่างมนุษย์กับสัตว์นั้น คือ การพิจารณาถึงผลประโยชน์ที่ทั้งมนุษย์และสัตว์จะได้รับหรือที่จะเสียไป โดยไม่พิจารณาเฉพาะในมุมมองของมนุษย์เพียงอย่างเดียว⁸² ฉะนั้นจะเห็นได้ว่าแนวความคิดเห็นของบุคคลทั้งสองดังกล่าวในข้างต้นจะมีสาระสำคัญอยู่ที่เรื่องของความเท่าเทียมกันซึ่งพวกเขาเห็นว่า การจะพิจารณาถึงความเท่าเทียมกันนั้นจำเป็นต้องพิจารณาถึงผลประโยชน์ที่ทั้งมนุษย์และสัตว์จะได้รับมาหรือที่ได้เสียไป โดยจะต้องไม่พิจารณาถึงเฉพาะแต่ในมุมมองของมนุษย์เพียงฝ่ายเดียว อีกทั้งทฤษฎีนี้ได้มีความเชื่อว่าความเท่าเทียมกันนั้นจะต้องมีพื้นฐานอยู่บนหลักแห่งสิทธิด้วย ฉะนั้นเมื่อทั้งมนุษย์และสัตว์นั้นต่างฝ่ายต่างก็ถือได้ว่ามีคุณค่าด้วยกัน

⁸¹ ธันวรัตน์ ไรจนโรวรรณ. (2551). *มาตรการทางกฎหมายในการป้องกันการทารุณสัตว์*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชากฎหมายอาญา, คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. หน้า 60.

⁸² Alissa Branham. (2005), *Overview of Philosophy and Animals* (online). Available:

http://www.animallaw.info/articles/ovusphilosophy_animals.htm, [2016, 25 July]

ทั้งสิ้น ส่งผลให้ทั้งมนุษย์และสัตว์ย่อมมีสิทธิดังกล่าวที่เท่าเทียมกันด้วย จากแนวความเชื่อดังกล่าวในข้างต้นย่อมทำให้สามารถเห็นได้ว่าทฤษฎีแห่งความเท่าเทียมกันทางจริยธรรมนี้ถือเป็นทฤษฎีที่ได้มีการขยายในส่วนของขอบเขตแห่งหลักจริยธรรมของสัตว์ออกไป เนื่องด้วยเหตุผลที่ว่าทฤษฎีดังกล่าวนี้ได้มีการยอมรับทั้งสถานะสัตว์ทางจริยธรรมและหลักความเท่าเทียมกันทางจริยธรรมระหว่างมนุษย์กับสัตว์โดยการปฏิเสธโดยสิ้นเชิงในส่วนของข้อจำกัดทางจริยธรรมที่มนุษย์นั้นได้นึกคิดขึ้นโดยมองเฉพาะมุมมองของมนุษย์แต่ฝ่ายเดียวว่าสายพันธุ์มนุษย์นั้นมีจริยธรรมอยู่เพียงเผ่าพันธุ์เดียวเท่านั้น

2.6.3 ทฤษฎีโดยตรงแต่ไม่เท่าเทียม (Direct but unequal Theories)

ทฤษฎีดังกล่าวนี้ถือเป็นทฤษฎีที่ให้การยอมรับถึงสถานภาพของสัตว์ในทางจริยธรรม กล่าวคือ เป็นการยอมรับว่าสัตว์นั้นก็สามารถที่จะมีจริยธรรมได้อย่างที่มนุษย์มี แต่อย่างไรก็ตามทฤษฎีดังกล่าวนี้ก็ไม่ได้ไม่ยอมรับในเรื่องของความเท่าเทียมกันทางจริยธรรมระหว่างมนุษย์กับสัตว์ด้วยสาเหตุที่เห็นว่า หากความสามารถในการรับรู้เกี่ยวกับความรู้สึกที่มนุษย์ให้ความหมาย ซึ่งก็คือประสิทธิภาพในการตระหนักถึงประสบการณ์ที่ผ่านเข้ามาทั้งบวกและลบ อาทิ ความรู้สึกพึงพอใจหรือความรู้สึกเสียใจ เห็นว่าสัตว์ส่วนใหญ่ก็ย่อมมีได้ดังเช่นเดียวกับมนุษย์ ซึ่งจะนำไปสู่การยอมรับว่า สัตว์ส่วนใหญ่สามารถมีสถานะทางจริยธรรมได้ แต่อย่างไรก็ตามเมื่อปรากฏว่าสัตว์นั้นมีสิ่งต่างออกไปจากมนุษย์ โดยเฉพาะในเรื่องของความสามารถบางประการที่มีได้เพียงมนุษย์เท่านั้น อาทิ ความรู้สึกผิดชอบชั่วดีเชิงเหตุผล รวมทั้งการที่มนุษย์ยังสามารถแสดงออกซึ่งสถานะทางจริยธรรมของตนเองและเป็นส่วนประกอบหนึ่งของสังคมทางจริยธรรมด้วย ซึ่งความสามารถต่างเหล่านี้เป็นสิ่งที่ไม่อาจมีได้ในสัตว์อื่น ฉะนั้นทฤษฎีนี้จึงถือได้ว่าเป็นทฤษฎีที่ยอมรับถึงความมีจริยธรรมในสัตว์ แต่ปฏิเสธถึงความเท่าเทียมกันระหว่างมนุษย์กับสัตว์ในการมีอยู่ซึ่งจริยธรรม โดยเชื่อว่ามนุษย์นั้นมีอยู่มากกว่าสัตว์ โดยที่สัตว์ทั้งปวงนั้นไม่อาจที่จะพัฒนาให้มีจริยธรรมเทียบเท่ากับที่มนุษย์มีได้เลย ทั้งนี้ผู้ที่ให้การสนับสนุนแนวคิดดังกล่าวนี้ก็คือ Scott Wilson⁸³ ซึ่งทำให้เห็นได้ว่าทฤษฎีโดยตรงแต่ไม่เท่าเทียมนี้ได้มีการยอมรับที่เหมือนกันกับทฤษฎีแห่งความเท่าเทียมกันทางจริยธรรมถึงการมีอยู่ซึ่งจริยธรรมในสัตว์ หากเพียงแต่ในทฤษฎีแห่งความเท่าเทียมกันทางจริยธรรมนั้นเห็นว่า ทั้งสัตว์และมนุษย์นั้นมีความเท่าเทียมกันในทางจริยธรรม ส่วนทฤษฎีโดยตรงแต่ไม่เท่าเทียมนี้กลับเห็นต่างออกไปว่า ทั้งสัตว์และมนุษย์นั้นไม่อาจที่จะมีความเท่าเทียมกันในทางจริยธรรมได้เลย

ฉะนั้นจะเห็นได้ว่าทฤษฎีโดยตรงแต่ไม่เท่าเทียมและทฤษฎีแห่งความเท่าเทียมกันทางจริยธรรมต่างก็มีวัตถุประสงค์ในแนวคิดที่คล้ายคลึงกัน ซึ่งก็คือ การให้ความคุ้มครองแก่สัตว์เพื่อมิ

⁸³ Scott Wilson. (2010). *Animals and Ethics*. USA. page11.

ให้สัตว์ต้องได้รับความเจ็บปวดทุกข์ทรมานทั้งทางร่างกายและจิตใจ เนื่องจากสาเหตุที่ว่าทฤษฎีทั้งสองได้เห็นเหมือนกันว่า สัตว์นั้นก็ถือได้ว่าเป็นสิ่งมีชีวิตอย่างหนึ่งซึ่งมีความรู้สึก อารมณ์ สามารถที่จะมีความรับรู้ถึงความเจ็บปวด ความทุกข์ ความสุข และความกังวลใจได้เช่นเดียวกับที่มนุษย์มีอยู่นั่นเอง ซึ่งทฤษฎีโดยตรงแต่ไม่เท่าเทียมและทฤษฎีแห่งความเท่าเทียมกันทางจริยธรรม จะมีความแตกต่างไปจากแนวคิดที่เชื่อกันในสมัยกรีกและโรมันที่ได้เชื่อว่าผลประโยชน์ของสัตว์นั้นจะต้องอยู่ภายใต้ผลประโยชน์ของมนุษย์ โดยแนวคิดที่เชื่อว่าผลประโยชน์ของสัตว์นั้นจะต้องอยู่ภายใต้ผลประโยชน์ของมนุษย์นั้นว่าเห็นสัตว์เป็นเพียงสิ่งที่อยู่ภายใต้การปกครองของมนุษย์เท่านั้น และมนุษย์สามารถกระทำต่อสัตว์เช่นใดก็ได้เพื่อประโยชน์ของมนุษย์ได้ไม่ว่ากรณีใดๆ

2.7 แนวคิดเรื่องการให้ความคุ้มครองสวัสดิภาพของสัตว์

2.7.1 ความหมายของสวัสดิภาพสัตว์(Animal Welfare)

ในเรื่องของความหมายของสวัสดิภาพสัตว์นั้น ความหมายจะเป็นไปในทิศทางใดย่อมจะขึ้นอยู่กับลักษณะของสัตว์แต่ละประเภท วัตถุประสงค์ของการให้ความหมาย รวมทั้งความเหมาะสมของในแต่ละสังคมด้วย อาทิ

ตามพระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์ พ.ศ. 2557 ได้ให้คำนิยามความหมายของการจัดสวัสดิภาพสัตว์ไว้ในมาตรา 3 ว่า “การจัดสวัสดิภาพสัตว์” หมายความว่า การเลี้ยงหรือการดูแลให้สัตว์มีความเป็นอยู่ในสภาวะที่เหมาะสม มีสุขภาพอนามัยที่ดี มีที่อยู่ อาหาร และน้ำอย่างเพียงพอ⁸⁴

ตามการให้คำนิยามของ สมาคมพิทักษ์สัตว์แห่งโลก ได้ให้คำจำกัดความของคำว่า สวัสดิภาพสัตว์ไว้ว่า หมายถึง สุขภาพกาย สบายใจของสัตว์ กล่าวคือ การที่สัตว์นั้นได้มีคุณภาพชีวิตที่ดีของสัตว์โดยอยู่บนพื้นฐานของการคำนึงถึงหลัก 2 ประการ ได้แก่ ความเจ็บปวดที่เกิด

⁸⁴ พระราชบัญญัติ ป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์ พ.ศ. 2557.

มาตรา 3 ในพระราชบัญญัติฉบับนี้

๑๑๑

๑๑๑

“การจัดสวัสดิภาพสัตว์” หมายความว่า การเลี้ยงหรือการดูแลให้สัตว์มีความเป็นอยู่ในสภาวะที่เหมาะสม มีสุขภาพอนามัยที่ดี มีที่อยู่ อาหาร และน้ำอย่างเพียงพอ

๑๑๑

๑๑๑

ขึ้นกับสัตว์ และความพึงพอใจของสัตว์ โดยต้องตระหนักถึงเสมอ และหากมีความจำเป็นต้องกระทำให้สัตว์เจ็บปวด ผู้กระทำต้องกระทำต่อสัตว์อย่างเหมาะสมด้วย⁸⁵

ประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เรื่องกำหนดมาตรฐานสินค้าเกษตร การปฏิบัติที่ดีทางด้านสวัสดิภาพสัตว์ การขนส่งสัตว์ทางบก ตามพระราชบัญญัติสินค้าเกษตร พ.ศ. 2551⁸⁶ ได้ให้ความหมายของคำว่า สวัสดิภาพสัตว์ ว่าหมายถึง สภาวะทางร่างกาย จิตใจ และการแสดงพฤติกรรมตามธรรมชาติของสัตว์ ในขณะที่สัตว์เผชิญกับสภาพแวดล้อมจากการกระทำของมนุษย์ หรือเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ

ประกาศกรมปศุสัตว์ว่าด้วยการคุ้มครองและดูแลสวัสดิภาพโคนม ณ สถานที่เลี้ยง พ.ศ.2544⁸⁷ ได้ให้ความหมายคำว่า สวัสดิภาพสัตว์ ว่าหมายถึง ความเป็นอิสระของสภาวะร่างกาย และจิตใจของสัตว์ในขณะที่เผชิญกับสภาพแวดล้อม ทั้งที่มนุษย์กระทำให้เกิดขึ้น หรือเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ อาทิ ความหิวโหย ความแออัด ความกลัว ซึ่งแสดงออกตามพฤติกรรมตามธรรมชาติของสัตว์ประเภทนั้น ๆ โดยคำนึงถึงการเลี้ยงสัตว์ การใช้สัตว์ การใช้งานพาหนะบรรทุกสัตว์ การกักขังสัตว์ และการอย่างอื่นตามชนิด ประเภท และพฤติกรรม ตามธรรมชาติของสัตว์นั้น ๆ

Saunders Comprehensive Veterinary Dictionary ได้ให้ความหมายว่า หลักสวัสดิภาพของสัตว์ คือ การหลีกเลี่ยงการข่มเหงรังแกและการใช้ประโยชน์อย่างไม่ถูกต้องจากสัตว์ โดยดำเนินการจัดสรรหลักเกณฑ์การอำนวยความสะดวก การให้อาหาร หรือการดูแลทั่วไป การป้องกันดูแลรักษาจากโรคภัยไข้เจ็บ รวมทั้งการรับรองว่าปราศจากภัยอันตราย ความไม่สะดวกสบายเกินจำเป็นและความเจ็บปวด⁸⁸

⁸⁵ รศ.นสพ.ปานเทพ รัตนากร. (2559). *สวัสดิภาพสัตว์(Animal Welfare)*. มหาวิทยาลัยมหิดล. หน้า 3-8.

⁸⁶ พระราชบัญญัติสินค้าเกษตร พ.ศ.2551. (2551, 12 พฤศจิกายน). *ราชกิจจานุเบกษา* เล่ม 127 (ตอนพิเศษ 131ง). หน้า 3.

⁸⁷ ประกาศกรมปศุสัตว์ว่าด้วยการคุ้มครองและดูแลสวัสดิภาพโคนม ณ สถานที่เลี้ยง พ.ศ.2544 ประกาศ ณ วันที่ 21 พฤศจิกายน พ.ศ.2544. ณ กรมปศุสัตว์.

ข้อ 3 ในประกาศนี้

“สวัสดิภาพสัตว์” หมายถึง ความเป็นอิสระของสภาวะร่างกายและจิตใจของสัตว์ในขณะที่เผชิญกับสภาพแวดล้อม ทั้งที่มนุษย์กระทำให้เกิดขึ้น หรือเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ อาทิ ความหิวโหย ความแออัด ความกลัว ซึ่งแสดงออกตามพฤติกรรมตามธรรมชาติของสัตว์ประเภทนั้น ๆ โดยคำนึงถึงการเลี้ยงสัตว์ การใช้สัตว์ การใช้งานพาหนะบรรทุกสัตว์ การกักขังสัตว์ และการอย่างอื่นตามชนิด ประเภท และพฤติกรรม ตามธรรมชาติของสัตว์นั้น ๆ

⁸⁸ ประพิมพ์พรรณ เงินทิพย์. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 74. หน้า 51.

2.7.2 หลักพิจารณาความเป็นอิสราภาพในสัตว์

ในเรื่องของหลักความมีสวัสดิภาพของสัตว์ (Animal Welfare) นั้น การตรวจวัดหรือแสดงให้สามารถเห็นได้ถึงความมีสวัสดิภาพนั้น มีหลักเกณฑ์ในการที่จะพิจารณาซึ่งถือเป็นข้อกำหนดในการเลี้ยงสัตว์ที่ประกาศใช้โดยสหภาพยุโรป ได้แก่หลักที่เรียกว่า อิสราภาพ 5 ประการ (Five Freedom of Animal) ซึ่งหลักการดังกล่าวนี้ถือได้ว่าเป็นหลักการที่ทำให้เราสามารถที่จะพิจารณาได้ว่าสัตว์นั้นมีความมีสวัสดิภาพหรือไม่ โดยจะมีหลักเกณฑ์ 5 ประการ⁸⁹ ดังนี้

1) อิสระจากความหิวกระหาย

อิสราภาพในการที่จะได้รับอาหารและน้ำเพื่อบริโภคที่เพียงพอ นั้นถือได้ว่าเป็นอิสราภาพจากความหิวหรือกระหายของสัตว์ โดยหมายความว่า สัตว์นั้นจำเป็นต้องได้รับอาหารและน้ำที่มีปริมาณตลอดจนคุณภาพที่เพียงพอและเหมาะสมกับชนิด อายุ และสภาวะของสัตว์นั้นๆ ด้วย อาทิ สัตว์ประเภทฟันแทะ ก็จำเป็นต้องได้รับสารอาหารประเภทหญ้า อาหารหยาบ ที่มีความเหมาะสมกับการกัดแทะ ทั้งนี้ก็เพื่อช่วยในการลับฟันให้สึกสั้นลงไม่ยาวจนเกินไป อีกทั้งยังต้องให้พืชสีเขียวหรือใช้วิตามินซีในอัตราที่เพียงพอกับความต้องการด้วย เนื่องจากเป็นสัตว์ที่มีความต้องการวิตามินซีสูงมากกว่าสัตว์อื่น อย่างไรก็ตามหากมีการให้สารอาหารในปริมาณที่เกินกว่าพอดี ก็อาจส่งผลให้เกิดโรคร้ายต่างๆแก่สัตว์นั้นได้ อาทิ โรคอ้วน โรคเบาหวาน หรือโรคข้อกระดูก เป็นต้น ซึ่งการกระทำในลักษณะเช่นนี้ถือไม่ได้ว่าเป็นการจัดสวัสดิภาพให้แก่สัตว์ที่ถูกต้องแต่อย่างใด

2) อิสระจากความไม่สบายกาย

อิสระจากความไม่สบายกาย ถือเป็นความไม่มีอิสราภาพในทางกายภาพอันเกิดมาจากสภาพแวดล้อมรอบตัวสัตว์นั้นที่ก่อให้เกิดความเป็นอยู่ที่ไม่ปกติสุขแก่สัตว์ดังกล่าว โดยรบกวนต่อประสาทสัมผัสทางใดทางหนึ่งจนไม่อาจอยู่อย่างสงบสุขได้ และก่อให้เกิดความเครียดแก่สัตว์ อาทิ อยู่ในกรงที่คับแคบ พื้นที่เลี้ยงไม่เหมาะสมกับการใช้ชีวิตของสัตว์ชนิดนั้นๆ พื้นที่เลี้ยงสกปรก พื้นที่เลี้ยงไม่เหมาะสมกับปริมาณจำนวนสัตว์ที่เลี้ยง เป็นต้น ทั้งนี้ผลกระทบจากความเครียดของสัตว์นั้นอาจนำไปสู่การเกิดของโรคต่างๆได้เช่นกัน เช่น โรคซึมเศร้า เป็นต้น

3) อิสระจากความเจ็บป่วยและโรคร้าย

ความมีอิสราภาพของสัตว์จากความเจ็บป่วยและโรคร้ายนั้น ย่อมสามารถที่จะเห็นได้อย่างชัดเจนจากสุขภาพของสัตว์ที่สมบูรณ์แข็งแรง มีความร่าเริง แจ่มใส ในการดำรงชีวิต ดังคำกล่าวที่ว่า อโรคา ปรมาลาภา ซึ่งหมายความว่า ความไม่มีโรค เป็นลาภอันประเสริฐ โดยความหมายดังกล่าวนี้ย่อมหมายถึงไปถึงสิ่งมีชีวิตทุกๆชนิดด้วย ฉะนั้นสัตว์จึงควรได้รับการดูแล

⁸⁹ รศ.น.สพ.ปานเทพ รัตนากร. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 85. หน้า 3-8.

ป้องกันและรักษาความเจ็บป่วยที่เกิดมาจากโรคร้ายต่างๆอย่างเหมาะสมและเพียงพออย่างทันทั่วทั้งที่กล่าวคือ เมื่อสัตว์เกิดการเจ็บป่วยขึ้น สัตว์นั้นจะต้องได้รับการตรวจวินิจฉัยโรคอย่างถูกต้องตามหลักวิชาที่เชื่อถือได้ และได้รับการรักษาด้วยวิธีการที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพทันต่อเหตุการณ์จากบุคลากรทางการแพทย์ผู้มีความรู้ความชำนาญ อาทิ สัตว์เลี้ยงที่เกิดอาการป่วยเจ็บ หรือประสบอุบัติเหตุ จะต้องถูกนำส่งโรงพยาบาลสัตว์อย่างทันที และได้รับการดูแลรักษาจากผู้ประกอบวิชาชีพการสัตวแพทย์อย่างทันทั่วทั้งที่เช่นเดียวกัน

4) อิสระจากความกลัวและความไม่พึงพอใจ

เมื่อสัตว์ซึ่งถือเป็นสิ่งมีชีวิตดั่งเช่นมนุษย์ ทำให้สัตว์นั้นสามารถที่จะมีอยู่ซึ่งอารมณ์ความรู้สึกต่างๆได้เช่นเดียวกับมนุษย์ ฉะนั้นความสุขภายในจิตใจของสัตว์จึงเป็นเรื่องสำคัญที่จะมองข้ามไปไม่ได้ โดยเฉพาะอารมณ์ที่เกิดจากความกลัวหรือความไม่พึงพอใจในสิ่งใดสิ่งหนึ่งของสัตว์ อันจะส่งผลให้สัตว์ทุกข์ทรมานจิตใจอยู่ตลอดเวลา และอาจจะระบายออกมาได้ อาทิ ทำร้ายเจ้าของ หรือบุคคลอื่น เป็นต้นหากไม่ได้รับการบำบัดเยียวยาอย่างถูกต้อง แต่อย่างไรก็ตามในเรื่องของการที่จะประเมินสภาพจิตใจของสัตว์นั้นก็เป็นเรื่องที่ยากยิ่งด้วย เนื่องจากสัตว์นั้นไม่สามารถที่จะบอกหรือสื่อสารถึงอารมณ์ความรู้สึกที่อยู่ภายในจิตใจได้อย่างสมบูรณ์อย่างเช่นมนุษย์ ทำให้การจะพิจารณานั้นทำได้เพียงศึกษาถึงพฤติกรรมของสัตว์ชนิดนั้นๆที่ได้แสดงออกมาให้เห็น เช่น ซึมเศร้า หรือรำเริง เป็นต้น อันจะทำให้สามารถที่จะเข้าใจถึงสภาพภายในใจของสัตว์นั้นและสามารถที่จะปฏิบัติต่อสัตว์ได้อย่างถูกต้องเหมาะสมในที่สุด

5) อิสรภาพในการแสดงพฤติกรรมตามธรรมชาติ

โดยทั่วไปในสัตว์แต่ละชนิดจะมีพฤติกรรมการแสดงออกที่แตกต่างกันออกไป อาทิ การใช้ลิ้นเลีย การกระดิกหาง หรือการคลอเคลีย เป็นต้น ซึ่งพฤติกรรมเหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นพฤติกรรมที่เกิดขึ้นเองและมีความจำเป็นต่อการดำรงชีวิตของสัตว์ตามธรรมชาติ ฉะนั้นการกระทำใดๆของมนุษย์ที่อาจส่งผลให้สัตว์ไม่สามารถที่จะแสดงออกซึ่งพฤติกรรมเหล่านั้นในข้างต้นได้ อาทิ การตัดเส้นเสียงของหมา การมัดปากหมาไม่ให้เห่า หรือการปิดตาม้าอยู่ตลอดเวลา เป็นต้น ซึ่งการกระทำเหล่านี้ย่อมจะส่งผลต่อการดำรงชีวิตของสัตว์นั้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ และเมื่อสัตว์นั้นปราศจากซึ่งการแสดงออกในพฤติกรรมที่เกิดขึ้นเองและมีความจำเป็นต่อการดำรงชีวิตของสัตว์ตามธรรมชาติ ย่อมจะทำให้เกิดความเครียดสะสมขึ้นในสัตว์ หรือเกิดปัญหาความไม่สะดวกในการดำรงชีวิตตามธรรมชาติของสัตว์นั้นขึ้นในที่สุด

ในปัจจุบันหลักสวัสดิภาพของสัตว์ในอิสรภาพ 5 ประการ (Five Freedom of Animal) นี้ เป็นที่ได้รับการยอมรับอย่างแพร่หลายในระดับสากล โดยเห็นได้จากที่ปรากฏอยู่ในร่างปฏิญญาสากลว่าด้วยสวัสดิภาพสัตว์ (Universal Declaration on Animal Welfare) ซึ่งถือเป็นร่างปฏิญญา

สากลที่เป็นข้อตกลงร่วมกันระหว่างประเทศที่มีหลายประเทศรวมทั้งกลุ่มประเทศสหภาพยุโรป ด้วยที่ได้ให้การสนับสนุนร่างปฏิญญาสากลดังกล่าวนี้ ทั้งนี้ร่างปฏิญญาสากลว่าด้วยสวัสดิภาพสัตว์ (Universal Declaration on Animal Welfare) เป็นร่างปฏิญญาที่ได้ให้การยอมรับว่าสัตว์นั้นก็เป็ นสิ่งมีชีวิตที่มีความรู้สึกนึกคิดดั่งเช่นมนุษย์ ฉะนั้นความต้องการต่างๆของสัตว์จึงจำเป็นต้องได้รับความเคารพและรับรอง อันเป็นความรับผิดชอบร่วมกันของมนุษย์ โดยอาศัยหลักสวัสดิภาพสัตว์ 5 ประการ (Five Freedom of Animal) เพื่อใช้เป็นกลไกในหน้าที่ความรับผิดชอบดังกล่าวในข้างต้น⁹⁰

2.7.3 นโยบายของประเทศไทยในการมีมาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองสัตว์ตามหลักสวัสดิภาพสัตว์

ปัจจุบันประเทศไทยได้มีมาตรการทางกฎหมายในการบัญญัติเพื่อคุ้มครองสัตว์ตามหลักสวัสดิภาพสัตว์ โดยมีอยู่ในกฎหมายหลายฉบับ ได้แก่ ประมวลกฎหมายอาญาซึ่งได้มีบัญญัติ ความผิดอันเกี่ยวกับการกระทำต่อสัตว์ไว้ในภาคความผิดลหุโทษตามมาตรา 381 และมาตรา 382 พระราชบัญญัติควบคุมการฆ่าสัตว์และจำหน่ายเนื้อสัตว์ พ.ศ. 2535 พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2532 และพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535 รวมทั้งในปี พ.ศ. 2557 ประเทศไทยได้มีการตราขึ้นซึ่งบทกฎหมายที่ใช้ในเรื่องคุ้มครองสัตว์ โดยเฉพาะด้วย อันได้แก่ พระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์ พ.ศ. 2557 โดยการตราขึ้นซึ่งพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวถือเป็นการแสดงให้เห็นว่าประเทศไทยในปัจจุบันประเทศไทยได้มีนโยบายที่จะเอาจริงเอาจังในเรื่องของหลักสวัสดิภาพของสัตว์ที่มากขึ้น กว่าในอดีต และเป็นไปตามหลักที่สากลยอมรับกันอย่างแพร่หลาย

⁹⁰ ประพิมพ์พรรณ เงินทิพย์. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 74. หน้า 59.